

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКА АКАДЕМІЯ»

Кафедра фінансів

ОСНОВИ ПРОГНОЗУВАННЯ ТА ПЛАНУВАННЯ БЮДЖЕТУ

Навчально-методичний посібник

Укладач:
О. В. Зварич

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКА АКАДЕМІЯ»

Кафедра фінансів

ОСНОВИ ПРОГНОЗУВАННЯ ТА ПЛАНУВАННЯ БЮДЖЕТУ

Навчально-методичний посібник

Укладач:
О. В. Зварич

Київ 2015

УДК 330.534.4(07)

О-751

Укладач:

Зварич О. В., кандидат економічних наук, старший викладач
кафедри фінансів факультету економічних наук НаУКМА

Рецензенти:

Запатріна І. В., доктор економічних наук, професор
(Київський національний торговельно-економічний університет)

Чугунов І. Я., доктор економічних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України
(Київський національний торговельно-економічний університет)

*Рекомендовано до друку вченою радою факультету економічних наук
Національного університету «Києво-Могилянська академія»
(протокол № 8 від 10.12.2014)*

*Рекомендовано до друку вченою радою факультету економічних наук
Національного університету «Києво-Могилянська академія»
(протокол № 8 від 10.12.2014)*

**Ухвалено до друку Вченою радою НаУКМА
(протокол № 21 від 26.02.2015)**

О-751 Основи прогнозування та планування бюджету: навчально-методичний посібник / укладач О. В. Зварич. – К. : НаУКМА, 2015. – 69 с.

Посібник містить детальні плани лекційних занять, методичні рекомендації для проведення семінарських, практичних та лабораторних занять, завдання для самостійної роботи. Систематизовано чинники, які суттєво впливають на ефективність і результативність процесу прогнозування державного і місцевих бюджетів. Структура посібника відповідає методології розроблення проекту Державного бюджету України.

У додатках подано питання для підготовки до екзамену, для проведення поточних та екзаменаційних тестів; теми наукових доповідей, есе та презентацій; методику активізації процесу навчання.

Для студентів економічних і фінансових спеціальностей програм бакалаврату та магістратури, аспірантів, викладачів, науковців, фахівців у сфері проведення економічного аналізу та розроблення прогнозів економічного і соціального розвитку України, прогнозів державного і місцевих бюджетів; фахівців, які займаються питаннями формування та реалізації фінансової і податкової політики.

© НаУКМА, 2015

© Зварич О. В., 2015

Зміст

ВСТУП	4
1. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ДИСЦИПЛІНИ «ОСНОВИ ПРОГНОЗУВАННЯ ТА ПЛАНУВАННЯ»	7
2. ЗМІСТ КУРСУ ЗА ТЕМАМИ	9
3. ПЛАНИ ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ	19
4. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ СЕМІНАРСЬКИХ, ПРАКТИЧНИХ ТА ЛАБОРАТОРНИХ ЗАНЯТЬ	28
4.1. Мета та особливості проведення семінарських, практичних та лабораторних занять	28
4.2. План семінарських занять	29
4.3. Плани практичних занять	42
5. МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ	44
5.1. Мета і завдання самостійної роботи	44
5.2. План самостійної роботи	44
5.3. Обсяг самостійної роботи	46
5.4. Індивідуальне завдання	47
6. СИСТЕМА ПОТОЧНОГО І ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ З ДИСЦИПЛІНИ	48
6.1. Мета і форми поточного контролю знань	48
6.2. Мета і форми підсумкового контролю знань	51
6.3. Рейтингова система оцінювання, національна шкала та шкала ECTS	52
6.4. Ректорський контроль: порядок його проведення	53
ЛІТЕРАТУРА	55
ДОДАТКИ	
Додаток А. Питання для підготовки до екзамену	58
Додаток Б. Питання для проведення поточних та екзаменаційних тестів	60
Додаток В. Теми наукових доповідей, есе та презентацій, у т. ч. за індивідуальними завданнями	65
Додаток Г. Методика активізації процесу навчання	66

ВСТУП

Державне прогнозування соціально-економічного розвитку та бюджету України являє собою наукове передбачення ситуації, яка може скластися в перспективі залежно від використання тієї чи іншої стратегії розвитку. Прогноз має взаємозв'язок із плануванням, програмуванням, проектуванням, управлінням. Об'єктом соціально-економічного прогнозування є економічний і соціальний потенціал України: трудові, матеріальні, фінансові ресурси; промислово-виробничий потенціал; лісові, водні та інші природні ресурси; охорона здоров'я, культура; мистецтво, спорт, туризм, різні види громадської діяльності тощо. *Об'єктом* бюджетного прогнозування є бюджетна діяльність держави: доходи (податки та обов'язкові платежі); видатки на утримання бюджетних установ та соціальної сфери; борг держави та кошти на його обслуговування; бюджетний дефіцит тощо.

Суб'єктом соціально-економічного та бюджетного прогнозування виступає держава в особі державних органів управління різного рівня, економічні та фінансові служби органів місцевого самоврядування, а також економічні та бухгалтерські служби підприємств та організацій різних форм власності.

Курс «**Основи прогнозування та планування**» є дисципліною, що закріплює знання з фінансів, макроекономіки, економетрії та права. Вивчення дисципліни спрямоване на підготовку майбутніх фахівців до практичної фінансової діяльності в державних органах – Адміністрації Президента, Верховній Раді України, Міністерстві фінансів України, Міністерстві економічного розвитку і торгівлі тощо.

Мета навчальної дисципліни – ознайомлення студентів зі структурою Державного бюджету України, з'ясування його ролі у формуванні ВВП країни, опанування теоретичних і практичних основ економічного прогнозування і планування державного та місцевого бюджетів на коротко- та середньостроковий період.

Головними завданнями курсу є:

- навчити студентів прогнозувати макроекономічні показники, доходи та видатки бюджету;
- навчити студентів визначати баланс бюджету;
- навчити студентів оцінювати ризики виконання бюджету;
- навчити студентів, користуючись здобутими знаннями, здійснювати планування фінансових ресурсів держави;
- ознайомити студентів з міжнародним досвідом прогнозування бюджету;
- вивчення нормативно-правової бази з прогнозування та виконання бюджету.

Опанування теоретичного матеріалу з дисципліни, засвоєння відповідної термінології, ознайомлення з літературними джерелами і набуття практичних навиків з прогнозування та виконання бюджету сприятимуть у подальшому

реальному розумінню фінансово-економічної та політичної ситуації в країні і зваженому прийняттю рішень у професійній діяльності та взаємовідносинах з суб'єктами соціально-економічного та бюджетного прогнозування.

Предметом дисципліни є система знань про структуру, напрями діяльності міністерств і центральних органів виконавчої влади, інших державних установ та служб, про взаємодію між ними у сфері прогнозування та виконання державного та місцевого бюджетів.

Посвідчення з іншими дисциплінами. Курс «Основи прогнозування та планування» має тісний зв'язок з дисциплінами: «Економічний аналіз», «Макроекономічне прогнозування», «Фінанси», «Гроші та кредит», «Інвестування», «Фінансова діяльність підприємств».

Вивчення курсу ґрунтується на законодавчо-нормативних актах, нормативно-правових документах, вказівках і методичних рекомендаціях, передбачає ознайомлення зі світовим досвідом.

Після закінчення вивчення дисципліни студент повинен **ЗНАТИ:**

- систему статистичних показників економічного та соціального розвитку України;
- систему національних рахунків як найважливішого інструменту розробки національної економічної стратегії;
- основні положення Закону України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України», постанови Кабінету Міністрів України «Про розроблення прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку та складання проекту державного бюджету»;
- основні положення Бюджетного кодексу України;
- бюджетну систему України;
- основні положення Податкового кодексу України, Митного кодексу України;
- основні економетричні моделі, які використовуються під час прогнозування макроекономічних показників і доходів бюджету;
- перелік головних розпорядників бюджетних коштів;
- бюджетну класифікацію за доходами, видатками та кредитуванням (наказ Міністерства фінансів України від 14.01.2011 № 11);
- програмно-цільовий метод;
- сутність та інституційні засади прогнозування, види і методи прогнозування;
- методологію прогнозування податків в Україні;
- процедури подання до Верховної Ради проекту Закону України про Державний бюджет та стадії його проходження від подання до прийняття парламентом.

Студент повинен **УМІТИ:**

- складати моніторинги курсу валют в Україні та в інших економічно розвинених країнах, світових цін на нафту, золото;

- складати моніторинги імпорту та експорту в Україні та в інших економічно розвинених країнах;
- надавати експертну оцінку ВВП та інших макроекономічних показників;
- складати моніторинги надходжень податків до бюджету;
- розраховувати очікувані надходження податків до бюджету та оцінювати ризики надходжень податків до бюджету залежно від економічної ситуації в країні;
- аналізувати доходи та видатки державного і місцевого бюджетів;
- аналізувати вплив законопроектів, зареєстрованих у Верховній Раді, на доходи і видатки бюджету поточного та прогнозного року;
- складати інформаційно-аналітичні записки щодо економічної ситуації в Україні;
- працювати з нормативними актами, аналізувати зміст законів та інших нормативно-правових актів, розробляти законопроекти;
- розробити проект Закону України про Державний бюджет на рік та середньостроковий період;
- логічно викладати матеріал, аргументовано висловлювати свою думку, робити висновки, на основі здобутих знань вільно орієнтуватись у реаліях сьогодення.

1. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ДИСЦИПЛІНИ «ОСНОВИ ПРОГНОЗУВАННЯ ТА ПЛАНУВАННЯ»

№ з/п	Тема	Кількість годин				
		Усього	у тому числі			
			Лекції	Семінарські	Практичні	Самостійні
1.	Бюджетна система. Сутність та інституційні засади прогнозування бюджету. Бюджетна класифікація доходів, видатків і кредитування	12	2	2		8
2.	Прогнозування основних макроекономічних показників на коротко- і середньостроковий період	9	2	2		5
3.	Прогнозування доходів зведеного бюджету за фондами та бюджетами. Прогнозування податків і зборів на міжнародну торгівлю	13	2		2	9
4.	Прогнозування податку на прибуток підприємств та податку на доходи фізичних осіб	14	2	2		10
5.	Прогнозування податку на додану вартість	14	2	2		10
6.	Прогнозування акцизного податку	9	1	2		6
7.	Прогнозування ресурсних податків	9	1	2		6
8.	Прогнозування податків і зборів спеціального призначення	7	1			6
9.	Прогнозування неподаткових платежів	12	2	2		8
10.	Прогнозування податків і зборів до місцевого бюджету. Прогнозування видатків до місцевого бюджету та міжбюджетних трансфертів. Децентралізація місцевих бюджетів	12	2	2		8
11.	Прогнозування видатків бюджету	8			2	6

№ з/п	Тема	Кількість годин				
		Усього	у тому числі			
			Лекції	Семі- нарські	Прак- тичні	Само- стійні
12.	Прогнозування видатків на загальнодержавні функції та оборону, громадський порядок, безпеку та судову гілку влади. Видатки резервного фонду	10	2	2		6
13.	Прогнозування видатків на економічну діяльність та охорону навколишнього природного середовища	12	2	2		8
14.	Прогнозування видатків на освіту і науку та духовний розвиток	10	2	2		6
15.	Прогнозування видатків на охорону здоров'я та фізичний розвиток	7	1			6
16.	Прогнозування видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення	7	1	2		4
17.	Державний кредит. Державний борг	6	2	2		2
18.	Формування проекту Закону України про Державний бюджет та подання його до Верховної Ради	6	2		2	2
19.	Складання помісячного розпису бюджету. Виконання бюджету	4				4
	РАЗОМ	180	28	26	6	120

2. ЗМІСТ КУРСУ ЗА ТЕМАМИ

Тема 1. Бюджетна система. Сутність та інституційні засади прогнозування бюджету. Бюджетна класифікація доходів, видатків і кредитування

Сутність прогнозування. *Прогнозування* (від грецького *prognosis* – передбачення, знання наперед) – це процес формування прогнозів на основі аналізу тенденцій та закономірностей розвитку об’єкта (процесу); випереджувальне відображення майбутнього. Прогнозування дохідної частини бюджету є важливим і необхідним етапом бюджетного процесу. В умовах економічних перетворень важливим є формування прогнозних показників податкових надходжень на коротко- і середньострокову перспективу.

Об’єкт і суб’єкт соціально-економічного прогнозування. Об’єктивність і результативність прогнозування та планування. Класифікація прогнозів. Ефективність бюджетного прогнозування та планування.

Розроблення проекту *Основних напрямів бюджетної політики*, норми якого дають змогу чітко окреслити пріоритетні вектори впливу короткострокової бюджетної політики уряду на найважливіші сфери життя країни на наступний бюджетний період.

Середньострокове і стратегічне прогнозування. Постанови Кабінету Міністрів України про затвердження прогнозних основних макропоказників економічного і соціального розвитку України, показників зведеного бюджету України за основними видами доходів, видатків та фінансування на наступні три бюджетні періоди.

Інституційні засади прогнозування бюджету. Класифікація прогнозування. Прогнозування та планування в радянські часи.

Прогнозування – як річне, так і середньострокове – складається з двох частин: макроекономічної, кінцевими продуктами якої є програма та прогноз економічного і соціального розвитку (за її складання відповідає Міністерство економічного розвитку і торгівлі України), і бюджетної, кінцевим продуктом якої є прогноз бюджету (за її складання відповідає Міністерство фінансів України).

Законодавчо-нормативні акти, що регулюють процес бюджетного прогнозування: Бюджетний кодекс України, Закон України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України», постанова Кабінету Міністрів України «Про розроблення прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку та складання проекту державного бюджету».

Складові *прогнозу* економічного і соціального розвитку. Складові *Державної програми* економічного і соціального розвитку.

Індикативний план – це система завдань, що базується на соціально-економічних, бюджетних та науково-технічних прогнозах.

Індикативне планування є найпоширенішою у світі формою державного планування макроекономічного розвитку. Цей вид планування принципово

відрізняється від директивного, адже не має обов'язкового до виконання характеру, хоча може містити й обов'язкові завдання. Загалом він має спрямовуючий, рекомендаційно-орієнтуючий характер.

Індикативний бюджет – фінансовий план, який, на відміну від директивного, відображає тенденції економічного розвитку країни протягом певного періоду і дає змогу гнучко реагувати на змінюваність економічного середовища.

Чинники, які ускладнюють прогнозування і планування бюджету: значні масштаби тіньової економіки, квазіфіскальні операції, інфляція та інфляційні очікування, політична нестабільність у країні, нестабільність правового поля і неузгодженість законодавчих норм, неточність і часті зміни вхідних прогнозних параметрів, світові економічні кризи, рецесія тощо.

Зарубіжний досвід прогнозування податкових надходжень. Економетричні моделі, що використовуються під час прогнозування податків: ARIMA, векторних авторегресій (VAR), метод головних компонент (МГК), ковзної середньої, експлікативні моделі, Брукінзька модель, Уортонська модель, експонентного згладжування Брауна, Холта – Вінтерса і модель Бокса – Дженкінса, Стока – Ватсона. Екзо- та ендегенні змінні. *Провідні, збіжні та запізнілі зведені індекси*. Світова фінансова криза 2008 року показала, що прогнозування значно ускладнюється в періоди переходу соціально-економічних систем з одного якісного стану в інший, особливо за умови загострення суспільних відносин. Від яких би чинників не залежали прогнози, після глобальної кризи 2008 року вчені всього світу розпочали нові дослідження у сфері економіки для покращення точності її прогнозування.

Сутність та значення *бюджетної класифікації*. Класифікація доходів, видатків, фінансування бюджету. Класифікація боргу.

Тема 2. Прогнозування основних макроекономічних показників на коротко- та середньостроковий період

Основні терміни і поняття. Показники та коефіцієнти макроекономічного прогнозу.

Валовий внутрішній продукт (ВВП) – узагальнюючий показник, який характеризує рівень економічного розвитку держави. Для оцінки ВВП застосовуються такі методи: виробничий, за категоріями доходів та кінцевого використання.

Для визначення ВВП застосовуються Класифікація інституційних секторів економіки (затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 07.04.2003 № 475) та Класифікація видів економічної діяльності (затверджена наказом Держспоживстандарту від 26.12.2005 № 375).

Виробничий метод – визначення валової доданої вартості (ВДВ) за видами економічної діяльності як різниці між вартістю виробленої продукції в основних цінах і вартістю матеріальних витрат та послуг, спожитих у процесі виробництва. ВВП для економіки в цілому в ринкових

цінах визначається як сума валової доданої вартості всіх видів економічної діяльності за всіма інституційними секторами економіки в основних цінах, за виключенням субсидій на продукти.

Отже, показниками, що застосовуються під час обчислення ВВП виробничим методом, є *випуск, проміжне споживання, валова додана вартість* та податки, за виключенням субсидій на продукти. *Випуск товарів і послуг* визначається їхньою вартістю і є результатом виробничої діяльності господарюючих одиниць – резидентів. *Проміжне споживання* відображає вартість товарів і послуг, використаних у процесі виробництва за звітний період, за винятком основних засобів, використання яких ураховується як споживання основного капіталу, незважаючи на дату закупівлі цих товарів та послуг. Проміжне споживання включає такі елементи: *матеріальні витрати* (сировина і матеріали, напівфабрикати та комплектуючі, паливо та електроенергія, будівельні матеріали, запчастини, інші матеріальні витрати), *оплата послуг* (транспорт вантажний і пасажирський, діяльність у сфері інформатизації, послуги освіти, зв'язок тощо). Споживання основного капіталу – це зменшення вартості основного капіталу, який використовується у виробництві протягом звітного періоду, у результаті його фізичного та морального зносу.

Валова додана вартість (ВДВ) розраховується як різниця між випуском та проміжним споживанням і містить первинні доходи, створені на виробництві.

У національних рахунках використовуються два різні показники і два методи оцінки результатів діяльності. Для економіки в цілому результати вимірюються випуском товарів і послуг і ВВП у ринкових цінах, для секторів і видів економічної діяльності – випуском в основних цінах і ВДВ. Податки на продукти включають податки, величина яких безпосередньо залежить від вартості товарів і послуг: ПДВ, акцизний податок, ввізне та вивізне мито, митні збори, єдиний податок, відрахування від плати за транзит природного газу, транспортування нафти та аміаку, збір на розвиток виноградарства, садівництва і хмелярства тощо.

Валовий внутрішній продукт виробничим методом включає: *промисловість*: 1) добувну, 2) переробну (металургійне виробництво, машинобудування, виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів, хімічна та нафтохімічна промисловість), 3) виробництво та розподілення електроенергії, газу та води; *сільське господарство; будівництво; торгівлю; транспорт і зв'язок*.

Валовий внутрішній продукт за категоріями доходу визначається як сума первинних доходів: *оплати праці* найманих працівників (зарплати і єдиного соціального внеску), податків, за виключенням субсидій на імпорт, *валового прибутку і змішаного доходу* за видами економічної діяльності в усіх інституційних секторах економіки. *Валовий прибуток* – це прибуток, отриманий у результаті процесу виробництва, до виключення процентів або інших доходів від власності, які належать до виплати за фінансовими невірбовленими активами, необхідними для здійснення виробництва. *Змішаний*

дохід – це дохід некорпоративних підприємств (сектор домашніх господарств), де члени домашнього господарства можуть здійснювати неоплачувані трудові витрати, зокрема винагороди за роботу.

Валовий внутрішній продукт за категоріями кінцевого використання – це сума *кінцевих споживчих витрат* (домашніх господарств, некомерційних організацій, загального державного управління), *валового нагромадження* (основного капіталу, зміни запасів матеріальних оборотних коштів (виробничі запаси, незавершене виробництво, готова продукція, товари для перепродажу)) та *чистого експорту*. Сектор загального державного управління включає організації, які фінансуються з державного та місцевого бюджетів, пенсійного фонду і фондів соціального страхування.

Платіжний баланс – це співвідношення між сумою грошових надходжень, отриманих країною з-за кордону, і сумою здійснених нею платежів за кордон. Платіжний баланс включає рух капіталів: інвестиції і кредити. *Сальдо платіжного балансу* покривається вивезенням або ввезенням іноземної валюти, золота, збільшенням або скороченням іноземної заборгованості. *Сальдо зовнішньої торгівлі* (чистий експорт) – різниця між вартістю експорту й імпорту товарів і послуг.

ВВП розраховується в номінальному і реальному обчисленні за відповідні періоди. Розрахунки динаміки ВВП в індексному вигляді здійснюються за допомогою індексів фізичного обсягу та дефлятора.

Індекс-дефлятор ВВП визначається як співвідношення номінального та реального ВВП за певний проміжок часу. Він характеризує динаміку загального рівня цін.

Індекс фізичного обсягу ВВП є відносним показником, що відображає зміну обсягів виробництва в порівнянні з відповідним періодом попереднього року і не пов'язаний зі змінами цін.

Грошова маса – сукупність грошей в усіх формах (готівка поза банками, депозити й цінні папери, крім акцій), що перебувають в економічному обороті на визначений момент часу.

Грошова база – це сума коштів, що складається з готівки поза банками та резервів комерційних банків, які включають готівку в касах банків і кошти комерційних банків на розрахункових, депозитних і резервних рахунках у НБУ. *Грошова емісія* – випуск в обіг грошей як у готівковій (банкноти, монети), так і в безготівковій формі.

Рівень монетизації – коефіцієнт насиченості економіки грошима.

Фінансування бюджету – це надходження і витрати у зв'язку із зміною обсягу боргу, а також зміною залишку готівкових коштів у бюджеті, які використовуються для покриття різниці між доходами і видатками бюджету.

Інші терміни: рівень зайнятості, рівень безробіття, середньооблікова кількість штатних працівників, фонд оплати праці, номінальна середньомісячна зарплата, реальна заробітна плата, індекс споживчих цін (ІСЦ), індекс цін виробників промислової продукції (ІЦВ), зведений бюджет, доходи

бюджету, видатки бюджету, дефіцит і профіцит бюджету, державний борг (внутрішній і зовнішній), погашення державного боргу, державне запозичення, обслуговування державного боргу.

Припущення та ризики прогнозу. *Внутрішні і зовнішні чинники, від яких залежить прогноз соціально-економічного розвитку країни. Зовнішні чинники, що впливають на розвиток української економіки: зростання світової економіки, ціни на зовнішніх товарних ринках (на метали, добрива, пшеницю, цукор, олію), валютний курс, сальдо прямих іноземних інвестицій, зовнішні запозичення та державні зобов'язання, ціни на паливно-енергетичні ресурси. Внутрішні чинники, що впливають на розвиток української економіки: бюджетна, податкова, митна, грошово-кредитна, валютна, соціальна, інвестиційна, зовнішньоекономічна, цінова (тарифна) політики. Екзо- та ендегенні показники.*

Соціально-економічна рівновага в державі: бюджет, ціни, показники платіжного балансу, показники грошово-кредитної сфери.

Тема 3. Прогнозування доходів зведеного бюджету

Прогнозування надходжень є вагомим і дієвим інструментом фінансового регулювання, що має враховувати вплив циклічності економічного розвитку, зовнішніх соціально-економічних чинників, системи взаємовідносин у сфері розподілу валового внутрішнього продукту через дохідну частину бюджету. Перспективне прогнозування його доходів – важливий та необхідний етап реалізації бюджетної політики, оскільки передбачає наявність бюджетних ресурсів у розпорядженні держави, які вона може використовувати в майбутньому відповідно до пріоритетних напрямів соціально-економічного розвитку з метою виконання покладених на неї функцій і завдань.

Аналіз макроекономічних показників і надходжень до бюджету та зв'язок між ними. Економічний аналіз структури експорту та імпорту за товарами і послугами та географією. Аналіз податків, на які не впливають макроекономічні показники. Аналіз надходжень, які залежать від курсу валют. Оцінювання виконання доходів бюджету за передпрогнозними та прогнозними роками. Економічний аналіз податків за регіонами окремо по кожному податку.

Методики прогнозування податків і порядок їх розрахунку – це продукт процесу розроблення, випробування та вдосконалення. Перелік моніторингових та аналітичних інформацій, що використовується для економічного аналізу надходжень – щоденних, щодаєдних, щомісячних, щоквартальних: курсу валют (євро, англійського фунта стерлінгів, японської єни, швейцарського франка); цін на нафту марок URALS, BRENT, SWEET; цін на золото; залишків коштів на рахунках Пенсійного фонду України; очікуваних надходжень до кінця поточного місяця за джерелами надходжень, балансу споживання нафтопродуктів тощо.

Розширення джерел місцевих бюджетів з огляду на зміни до Бюджетного кодексу 2010 року.

Розроблення плану заходів щодо забезпечення складання проекту Державного бюджету України на прогнозний рік ($t + 1$) та прогноз Державного бюджету України на наступні два роки після прогнозного періоду ($t + 2$; $t + 3$).

Методологічні засади прогнозування податку на доходи фізичних осіб. Загальна та галузева (каскадна) методики прогнозування. Кількість одержувачів податкової соціальної пільги та її види. Визначення податкової знижки. Прогноз податку на окремі види доходів: надання нерухомості в оренду, інвестиційного прибутку, роялті, процентів, дивідендів, рухомого та нерухомого майна тощо. Розрахунок податку за різними ставками: 15 %, 17 %. Річна декларація платника податку. Звіт за формою 1-ДФ. Методологічні засади прогнозування податку на додану вартість. *Макроекономічну методику прогнозування податку на додану вартість*: з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг), із ввезених на територію України товарів і бюджетного відшкодування податку грошовими коштами – наведено в спільному наказі Мініфіну, Мінекономіки, ДПА та Держмитслужби України від 31.08.2004 № 545/315/502/637 «Про затвердження Методики прогнозування надходжень податку на додану вартість» (див. електронну версію документа: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1202-04>).

Методика прогнозування ПДВ по регіонах за обсягами роздрібного товарообороту підприємств та обсягами реалізованої промислової продукції.

Об'єкт оподаткування. Прогнозування бази оподаткування для податку в разі постачання товарів, послуг. База оподаткування для товарів, що ввозяться на митну територію України.

Методика прогнозування обсягів відшкодування ПДВ за регіонами. Розрахунок прогнозу податкових зобов'язань та податкового кредиту. Розрахунок податку від спеціального режиму оподаткування, нарахованого сільськогосподарським підприємством на вартість поставлених ним сільськогосподарських товарів/послуг.

Методологічні засади прогнозування податку на прибуток підприємств. *Основна макроекономічна методика прогнозування податку на прибуток підприємств*. Об'єкт оподаткування. Прогнозування бази оподаткування. Порядок визначення доходів та їхній склад. Порядок визначення витрат та їхній склад. Вплив амортизації на визначення об'єкта оподаткування. Декларація з податку на прибуток. Звільнення від оподаткування. Розрахунок прогнозу податку на прибуток для страховиків, неприбуткових установ та організацій, банківських установ, нерезидентів. *Собівартість* реалізованих товарів, виконаних робіт, наданих послуг. *Складові собівартості*. Витрати операційної діяльності. *Галузева макроекономічна методика* прогнозування податку на прибуток підприємств. *Методика прогнозування податку на прибуток підприємств за регіонами*.

Прогнозування акцизного податку. Види підакцизних товарів та ставок акцизного податку. Об'єкти та база оподаткування. Динаміка споживання підакцизних товарів. Порядок обчислення податку з товарів, вироблених

в Україні, та товарів, ввезених в Україну. Розрахунок акцизного податку за звичайними та адвалорними ставками за кожним видом підакцизних товарів. Джерела формування дорожнього фонду.

Прогнозування **ресурсних податків**. Плата за користування надрами. Плата за землю. Збір за спеціальне використання води. Збір за спеціальне використання лісових ресурсів.

Прогнозування податків і зборів спеціального призначення. Прогнозування екологічного податку. Прогнозування рентної плати за транзитне транспортування нафти і нафтопродуктів магістральними нафтопроводами, транзитне транспортування газу та аміаку. Прогнозування рентної плати за нафту, природний газ і газовий конденсат, що видобуваються в Україні. Цільова надбавка до діючого тарифу на електричну і теплову енергію. Прогнозування збору у вигляді цільової надбавки до діючого тарифу на природний газ. Прогнозування збору за користування радіочастотним ресурсом.

Прогнозування **неподаткових платежів**. Прогнозування доходів від власності та підприємницької діяльності (частини чистого прибутку, дивідендів, коштів, що перераховуються Національним банком України, від державних лотерей, платежів, пов'язаних із перебуванням Чорноморського флоту на території України, інших надходжень) (код 210000000).

Прогнозування плати від надання адміністративних зборів і платежів, зокрема від усіх видів ліцензій, судового збору, виконавчого збору, надходжень від орендної плати за користування цілісним майновим комплексом, державного мита (код 220000000).

Прогнозування інших неподаткових надходжень (код 240000000), у тому числі збори на обов'язкове пенсійне страхування. Прогнозування власних надходжень бюджетних установ.

Розрахунок доходів від операцій з капіталом, у тому числі від продажу основного капіталу, землі і нематеріальних активів (код 330000000).

Врахування коштів, отриманих від урядів інших зарубіжних країн та міжнародних організацій, у тому числі грантів, що надійшли до бюджетів усіх рівнів від ЄС, ООН, НАТО, ОБСЄ. Розрахунок цільових фондів, у тому числі фонду соціального захисту інвалідів та фондів, утворених органами місцевого самоврядування.

Прогнозування податків і зборів до місцевого бюджету. Прогнозування **видатків до місцевого бюджету та міжбюджетних трансфертів. Децентралізація місцевих бюджетів.**

Збір за першу реєстрацію в Україні транспортних засобів (об'єкти, база оподаткування, ставки збору, пільги). Податок на нерухоме майно. Збір за місця для паркування транспортних засобів. Збір за провадження деяких видів підприємницької діяльності. Туристичний збір. Єдиний та фіксований сільськогосподарський податок. Інші місцеві податки і збори.

Прогнозування доходів і видатків, які враховуються під час визначення обсягу міжбюджетних трансфертів. Прогнозування доходів і видатків,

які не враховуються під час визначення обсягу міжбюджетних трансфертів. Прогнозування бюджету розвитку місцевих бюджетів. Прогнозування спеціального фонду місцевих бюджетів. Прогнозування місцевих бюджетів в умовах децентралізації.

Законопроекти, зареєстровані у Верховній Раді, та їхній вплив на прогноз бюджету.

Запровадження програмно-цільового методу складання та виконання місцевих бюджетів (наказ Міністерства фінансів України від 26.08.2014 № 836). Особливості участі відповідальних виконавців у процесі формування та виконання місцевого бюджету. Правила складання бюджетних програм місцевих бюджетів та звітів про їхнє виконання. Вимоги до складання паспорта бюджетної програми. Вимоги до складання звіту про виконання паспорта бюджетної програми.

Тема 4. Прогнозування видатків зведеного бюджету

Прогнозування видатків бюджету. Поняття державних видатків, особливості відносин у галузі видатків. Економічний аналіз видатків бюджету за передпрогнози та прогнозний роки. Сутність кошторисно-бюджетного фінансування. Поняття та види кошторисів. Порядок кошторисно-бюджетного фінансування. Роль розпорядників бюджетних коштів у процесі кошторисно-бюджетного фінансування. Сутність видатків на економічну діяльність держави: склад та структура. Інституційні засади соціальних гарантій держави. Оптимізація кількості державних цільових та бюджетних програм. Досвід формування державного бюджету розвинених країн.

Прогнозування видатків на загальнодержавні функції та оборону, громадський порядок, безпеку та судову гілку влади. Видатки резервного фонду. Структура силових структур, що займаються обороною держави, у видатках. Динаміка частки видатків на оборону у ВВП та у видатках зведеного та державного бюджетів. Роль резервного фонду для оборони країни. Прогнозування видатків на вищі органи державного управління, місцеві органи влади та проведення виборів в Україні. Прогнозування видатків на судові органи влади, громадський порядок і безпеку. Законопроекти, зареєстровані у Верховній Раді, які можуть впливати на прогноз таких видатків.

Прогнозування видатків на економічну діяльність та охорону навколишнього природного середовища. Вплив паливно-енергетичного комплексу на видатки бюджету. Вплив ціни на газ та нафту на ці видатки. Фінансування сільського господарства, лісового господарства та мисливства, рибного господарства. Фактори впливу на ці видатки. Фінансування добувної та обробної промисловості та роль обсягів відшкодування ПДВ на ці галузі. Фінансування транспортної галузі. Видатки дорожнього фонду. Фінансування зв'язку, телекомунікацій та інформатики. Видатки на охорону навколишнього природного середовища. Видатки на житлово-комунальне господарство. Вплив споживчих цін на такі видатки.

Прогнозування видатків на освіту і науку та духовний розвиток. Порядок фінансування освіти в Україні та за кордоном, у тому числі фінансування вищої освіти. Структура видатків на освіту. Проблеми фінансування вищої освіти в Україні. Актуальні проблеми фінансування шкільної освіти на сучасному етапі в Україні. Вплив Закону України «Про вищу освіту» на фінансування освіти і науки. Фундаментальні та прикладні дослідження й розробки в галузях економіки. Проблеми наукової сфери в Україні. Фінансування культури та мистецтва в Україні. Вплив культури та мистецтва на підвищення престижу України у світі.

Прогнозування видатків на охорону здоров'я та фізичний розвиток. Видатки на охорону здоров'я як фінансово-правова категорія в Україні. Проблеми та перспективи фінансування охорони здоров'я в Україні. Зарубіжний досвід фінансування медицини. Медичне страхування в Україні: проблеми впровадження і нормативно-правове забезпечення. Фінансування фізичної культури і спорту та їхній вплив на покращення здоров'я українців. Законопроекти, зареєстровані у Верховній Раді, які можуть впливати на прогноз видатків на охорону здоров'я.

Прогнозування видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення. Видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення населення. Джерела їхнього фінансування. Адресна соціальна допомога як складова соціальної політики. Централізовані державні фонди. Організація діяльності Пенсійного фонду України. Роль недержавних пенсійних фондів в Україні. Забезпечення загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття. Засади функціонування Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України.

Тема 5. Державний кредит. Державний борг. Обслуговування державного боргу

Боргова безпека держави – це збалансоване співвідношення між внутрішніми та зовнішніми запозиченнями з урахуванням сумарної величини державного боргу та вартості обслуговування його складових, яка забезпечує стійкість фінансової сфери держави до внутрішніх та зовнішніх загроз, а також ефективне функціонування національної економіки і соціальний розвиток держави. Боргова безпека є важливою складовою фінансової безпеки держави та впливає на рівень бюджетної, інфляційної, валютної та інвестиційної безпеки.

Дефіцит державного бюджету. Поняття, функції та призначення державного кредиту. Форми державного кредиту. Мінімізація вартості позики і забезпечення стабільності державних цінних паперів. Джерела погашення державної позики.

Поняття та функції державного боргу. Класифікація державного боргу. Структура державного боргу України. Оцінка та динаміка боргу країни.

Частка валового боргу у ВВП. Динаміка валового боргу держави, зокрема державного та корпоративного. Динаміка прямого і гарантованого державою боргу. Сума державного боргу на одну особу. Система управління та обслуговування державного боргу. Індикатори боргової безпеки. Зарубіжний досвід управління державним боргом. Співпраця з міжнародними організаціями: МВФ, ЄБРР, Світовим банком. Монетарна та валютна політика як регулятори боргової безпеки держави. Розкриття інформації про державний борг. Рекомендації для України щодо управління державним боргом.

Тема 6. Формування проекту Закону України про Державний бюджет та подання його до Верховної Ради. Складання помісячного розпису бюджету. Виконання бюджету

Зведення дохідної частини державного та місцевого бюджетів у розрізі фондів. Зведення видаткової частини державного та місцевого бюджетів у розрізі фондів. Розрахунок дефіциту бюджету в розрізі фондів. Вплив квазіфіскальних операцій на бюджет країни. Пропозиції щодо фінансування бюджету.

Складання помісячного розпису бюджету. Виконання бюджету. Складання помісячного розпису за доходами. Складання помісячного розпису за витратами та зовнішніми і внутрішніми залученнями. Організація виконання Державного бюджету України. Організація виконання місцевих бюджетів. Звітність Державного казначейства України про виконання Державного бюджету перед Президентом, Верховною Радою, Кабінетом Міністрів, Рахунковою палатою. Оперативний баланс Державного казначейства. Бухгалтерський облік бюджетних установ.

3. ПЛАНИ ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ

Проведення лекційних занять спрямовано на донесення теоретичних і наукових знань з дисципліни, на сприяння розвитку у студентів розумової діяльності та розширення їхнього світогляду.

Заняття 1. Бюджетна система. Сутність та інституційні засади прогнозування бюджету. Бюджетна класифікація доходів, видатків і кредитування

План

1. Економічна сутність бюджету. Структура і принципи бюджетної системи.
2. Коротко- і середньострокове прогнозування.
3. Розроблення прогнозу та програми економічного і соціального розвитку.
4. Індикативний план та індикативний бюджет.
5. Чинники, що ускладнюють прогнозування та планування бюджету.
6. Розроблення проекту Основних напрямів бюджетної політики.
7. Розроблення плану заходів щодо забезпечення складання проекту Державного бюджету.
8. Сутність та значення бюджетної класифікації.
9. Класифікація доходів, видатків, фінансування бюджету. Класифікація боргу.

Література: основна [1; 3].

Законодавча та нормативна база: [1; 2; 9; 10; 12; 15].

Додаткова література: [1; 2; 7–11; 13].

Заняття 2. Прогнозування основних макроекономічних показників на коротко- і середньостроковий період

План

1. Основні терміни і поняття. Показники та коефіцієнти макроекономічного прогнозу.
2. Припущення та ризики прогнозу.
3. Прогнозування валового внутрішнього продукту. ВВП за категоріями кінцевого використання, за виробничим методом і за категоріями доходу.
4. Прогноз цінових тенденцій в економіці.
5. Прогнозування показників платіжного балансу: експорту та імпорту.
6. Прогнозування показників грошово-кредитної сфери.

Література: основна [1–3].

Законодавча та нормативна база: [1; 2; 9; 10].

Додаткова література: [1; 7–10; 13–16].

Заняття 3. Прогнозування доходів зведеного бюджету за фондами та бюджетами. Прогнозування податків і зборів на міжнародну торгівлю

План

1. Оцінювання виконання доходів бюджету за передпрогнознi та прогнозний роки.
2. Вплив курсу валют на доходи бюджету та визначення податків, які залежать від нього.
3. Визначення податків, які прямо не залежать від ВВП.
4. Економічний аналіз податків за регіонами.
5. Моделі та методики прогнозування податків.
6. Економічний аналіз структури експорту та імпорту за товарами і послугами та географією.
7. Прогнозування ввізного мита.
8. Прогнозування вивізного мита в розрізі експортних товарів.
9. Прогнозування інших податків і зборів, у тому числі єдиного збору, що справляється в пунктах пропуску через державний кордон України; плати за виконання митних формальностей поза місцем розташування цих органів або в позаробочий час.
10. Законопроекти, зареєстровані у Верховній Раді, та їхній вплив на прогноз бюджету.

Література: основна [1–3].

Законодавча та нормативна база: [1; 2; 5; 6 (р. I, II, V, VI, IX, X, XX (підрозділ 3)); 9; 10; 12; 14; 15; 17].

Додаткова література: [1–3; 5; 7–11; 16].

Заняття 4. Прогнозування податку на прибуток підприємств та податку на доходи фізичних осіб

План

1. Об'єкт оподаткування. Прогнозування бази оподаткування.
2. Порядок визначення доходів та їхній склад.
3. Порядок визначення витрат та їхній склад. Вплив амортизації на визначення об'єкта оподаткування.
4. Декларація з податку на прибуток. Звільнення від оподаткування.
5. Розрахунок прогнозу податку на прибуток для страховиків, неприбуткових установ та організацій, банківських установ, нерезидентів.
6. Розрахунок бази оподаткування для податку на доходи фізичних осіб.
7. Розрахунок прогнозу податкової знижки.
8. Види соціальних податкових пільг та розрахунок їхнього прогнозу.
9. Прогноз податку на окремі види доходів: надання нерухомості в оренду, інвестиційного прибутку, роялті, процентів, дивідендів, рухомого та нерухомого майна тощо.

10. Законопроекти, зареєстровані у Верховній Раді, та їхній вплив на прогноз бюджету.

Література: основна [1; 2].

Законодавча та нормативна база: [1; 2; 6 (р. III, IV, IX, XVIII, XIX, XX (підрозділи 1, 4)); 9–12; 14; 15].

Додаткова література: [1–3; 7; 8; 12; 16].

Заняття 5. Прогнозування податку на додану вартість

План

1. Порядок визначення бази оподаткування в разі постачання товарів, послуг.
2. База оподаткування для товарів, що ввозяться на митну територію України.
3. Розрахунок прогнозу податкових зобов'язань та податкового кредиту.
4. Розрахунок прогнозу відплатування ПДВ.
5. Розрахунок податку від спеціального режиму оподаткування, нарахованого сільськогосподарським підприємством на вартість поставлених ним сільськогосподарських товарів/послуг.
6. Методика прогнозування ПДВ.
7. Законопроекти, зареєстровані у Верховній Раді, та їхній вплив на прогноз бюджету.

Література: основна [1; 2].

Законодавча та нормативна база: [1; 2; 6 (р. V, XVIII, XIX, XX (підрозділи 2, 3)); 9; 10; 13–15; 18].

Додаткова література: [1–3; 5; 7; 8; 16].

Заняття 6. Прогнозування акцизного податку

План

1. Види підакцизних товарів і ставок акцизного податку.
2. Об'єкти та база оподаткування.
3. Динаміка споживання підакцизних товарів.
4. Порядок обчислення податку з товарів, вироблених в Україні, та товарів, ввезених в Україну.
5. Розрахунок акцизного податку за звичайними та адвалорними ставками за кожним видом підакцизних товарів.
6. Джерела формування дорожнього фонду.
7. Законопроекти, зареєстровані у Верховній Раді, та їхній вплив на прогноз бюджету.

Література: основна [1; 2].

Законодавча та нормативна база: [1; 2; 5; 6 (р. VI, IX, XX (підрозділ 5)); 9; 10; 14; 15; 17; 18].

Додаткова література: [1–3; 5; 7; 8; 16].

Заняття 7. Прогнозування ресурсних податків

План

1. Плата за користування надрами (ПК, р. XI).
2. Плата за землю (ПК, р. XIII, XX (підрозділ 6)).
3. Збір за спеціальне використання води (ПК, р. XVI).
4. Збір за спеціальне використання лісових ресурсів (ПК, р. XVII).
5. Законопроекти, зареєстровані у Верховній Раді, та їхній вплив на прогноз бюджету.

Література: основна [1; 2].

Законодавча та нормативна база: [1–4, 6 (р. XI, XIII, XVI, XVII, XX); 9–11; 14; 15; 18].

Додаткова література: [1–3; 7; 16].

Заняття 8. Прогнозування податків і зборів спеціального призначення

План

1. Прогнозування екологічного податку (ПК, р. VIII, XX (підрозділ 5)).
2. Прогнозування рентної плати за транзитне транспортування нафти і нафтопродуктів магістральними нафтопроводами, транзитне транспортування газу та аміаку (ПК, р. IX).
3. Прогнозування рентної плати за нафту, природний газ і газовий конденсат, що видобуваються в Україні (ПК, р. X).
4. Цільова надбавка до діючого тарифу на електричну і теплову енергію (ПК, р. XIV).
5. Прогнозування збору у вигляді цільової надбавки до діючого тарифу на природний газ (ПК, р. XIV).
6. Прогнозування збору за користування радіочастотним ресурсом (ПК, р. XIV).
7. Законопроекти, зареєстровані у Верховній Раді, та їхній вплив на прогноз бюджету.

Література: основна [1; 2].

Законодавча та нормативна база: [1; 2; 5; 6 (р. VIII, IX, XIV, XX (підрозділ 5)); 9–11; 14; 15].

Додаткова література: [1–3; 7].

Заняття 9. Прогнозування неподаткових платежів

План

1. Прогнозування доходів від власності та підприємницької діяльності (частини чистого прибутку, дивідендів, коштів, що перераховуються Національним банком України, від державних лотерей, платежів,

- пов'язаних із перебуванням Чорноморського флоту на території України, інших надходжень) (код 210000000).
2. Прогнозування плати від надання адміністративних зборів і платежів, зокрема від усіх видів ліцензій, судового збору, виконавчого збору, надходжень від орендної плати за користування цілісним майновим комплексом, державного мита (код 220000000).
 3. Прогнозування інших неподаткових надходжень (код 240000000), у тому числі збори на обов'язкове пенсійне страхування.
 4. Прогнозування власних надходжень бюджетних установ.
 5. Розрахунок доходів від операцій з капіталом, у тому числі від продажу основного капіталу, землі і нематеріальних активів (код 330000000).
 6. Врахування коштів, отриманих від урядів інших зарубіжних країн та міжнародних організацій, у тому числі грантів, що надійшли до бюджетів усіх рівнів від ЄС, ООН, НАТО, ОБСЄ.
 7. Розрахунок цільових фондів, у тому числі фонду соціального захисту інвалідів та фондів, утворених органами місцевого самоврядування.
 8. Законопроекти, зареєстровані у Верховній Раді, та їхній вплив на прогноз бюджету.

Література: основна [1; 2].

Законодавча та нормативна база: [1; 2; 5; 6; 9; 10; 15].

Додаткова література: [1–3; 7; 8].

Заняття 10. Прогнозування податків і зборів до місцевого бюджету. Прогнозування видатків до місцевого бюджету та міжбюджетних трансфертів. Децентралізація місцевих бюджетів

План

1. Збір за першу реєстрацію в Україні транспортних засобів (об'єкти, база оподаткування, ставки збору, пільги) (ПК, р. VII).
2. Податок на нерухоме майно (ПК, р. XII).
3. Збір за місця для паркування транспортних засобів (ПК, р. XII).
4. Збір за провадження деяких видів підприємницької діяльності (ПК, р. XII, XX (підрозділ 7)).
5. Туристичний збір (ПК, р. XII).
6. Єдиний та фіксований сільськогосподарський податок (ПК, р. IV, XX (підрозділ 8)).
7. Інші місцеві податки і збори.
8. Прогнозування доходів і видатків, які враховуються під час визначення обсягу міжбюджетних трансфертів.
9. Прогнозування доходів і видатків, які не враховуються під час визначення обсягу міжбюджетних трансфертів.

10. Прогнозування бюджету розвитку місцевих бюджетів.
11. Прогнозування спеціального фонду місцевих бюджетів.
12. Прогнозування місцевих бюджетів в умовах децентралізації.

Література: основна [1; 2].

Законодавча та нормативна база: [1; 2; 6 (р. I, VII, XII, XIV, XIX, XX); 9–11; 14–16; 18].

Додаткова література: [1–4; 7; 8; 12].

Заняття 11. Прогнозування видатків бюджету

План

1. Поняття державних видатків, особливості відносин у галузі видатків.
2. Економічний аналіз видатків бюджету за передпрогнознi та прогнозний роки.
3. Сутність кошторисно-бюджетного фінансування. Поняття та види кошторисів.
4. Порядок кошторисно-бюджетного фінансування.
5. Роль розпорядників бюджетних коштів у процесі кошторисно-бюджетного фінансування.
6. Програмно-цільовий метод.

Література:

Законодавча та нормативна база: [1; 2; 9–12; 15; 16].

Додаткова література: [1; 2; 4; 7–11; 16].

Заняття 12. Прогнозування видатків на загальнодержавні функції та оборону, громадський порядок, безпеку та судову гілку влади. Видатки резервного фонду

План

1. Структура силових структур, що займаються обороною держави, у видатках.
2. Динаміка частки видатків на оборону у ВВП та у видатках зведеного та державного бюджетів.
3. Роль резервного фонду для оборони країни.
4. Прогнозування видатків на вищі органи державного управління, місцеві органи влади та проведення виборів в Україні.
5. Прогнозування видатків на судові органи влади, громадський порядок і безпеку.
6. Законопроекти, зареєстровані у Верховній Раді, які можуть впливати на прогноз таких видатків.

Література:

Законодавча та нормативна база: [1; 2; 7; 9; 10; 12; 15].

Додаткова література: [1; 2; 7; 16].

Заняття 13. Прогнозування видатків на економічну діяльність та охорону навколишнього природного середовища

План

1. Структура видатків на економічну діяльність.
2. Вплив паливно-енергетичного комплексу на видатки бюджету. Вплив ціни на газ та нафту на ці видатки.
3. Фінансування сільського господарства, лісового господарства та мисливства, рибного господарства. Фактори впливу на ці видатки.
4. Фінансування добувної та обробної промисловості та роль обсягів відшкодування ПДВ на ці галузі.
5. Фінансування транспортної галузі. Видатки дорожнього фонду.
6. Фінансування зв'язку, телекомунікацій та інформатики.
7. Видатки на охорону навколишнього природного середовища.
8. Видатки на житлово-комунальне господарство. Вплив споживчих цін на такі видатки.

Література:

Законодавча та нормативна база: [1; 2; 4; 9–12; 15].

Додаткова література: [1; 2; 7; 16].

Заняття 14. Прогнозування видатків на освіту і науку та духовний розвиток

План

1. Порядок фінансування освіти в Україні та за кордоном, у тому числі фінансування вищої освіти. Структура видатків на освіту.
2. Проблеми фінансування вищої освіти в Україні.
3. Актуальні проблеми фінансування шкільної освіти на сучасному етапі в Україні.
4. Вплив Закону України «Про вищу освіту» на фінансування освіти і науки.
5. Фундаментальні та прикладні дослідження і розробки в галузях економіки. Проблеми наукової сфери в Україні.
6. Фінансування культури та мистецтва в Україні. Вплив культури та мистецтва на підвищення престижу України у світі.

Література:

Законодавча та нормативна база: [1; 2; 8–12; 15; 16].

Додаткова література: [1; 2; 7; 16].

Заняття 15. Прогнозування видатків на охорону здоров'я та фізичний розвиток

План

1. Видатки на охорону здоров'я як фінансово-правова категорія в Україні.
2. Проблеми та перспективи фінансування охорони здоров'я в Україні.
3. Зарубіжний досвід фінансування медицини.
4. Медичне страхування в Україні: проблеми впровадження і нормативно-правове забезпечення.
5. Фінансування фізичної культури і спорту та їхній вплив на покращення здоров'я українців.
6. Законопроекти, зареєстровані у Верховній Раді, які можуть впливати на прогноз видатків на охорону здоров'я.

Література:

Законодавча та нормативна база: [1; 2; 9–12; 15; 16].

Додаткова література: [1; 2; 6; 7; 16].

Заняття 16. Прогнозування видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення

План

1. Видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення населення. Джерела їхнього фінансування.
2. Адресна соціальна допомога як складова соціальної політики.
3. Централізовані державні фонди.
4. Організація діяльності Пенсійного фонду України. Роль недержавних пенсійних фондів в Україні.
5. Забезпечення загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття.
6. Засади функціонування Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань.

Література:

Законодавча та нормативна база: [1; 2; 9–12; 15; 16].

Додаткова література: [1; 2; 7; 16].

Заняття 17. Державний кредит. Державний борг

План

1. Дефіцит державного бюджету.
2. Поняття, функції та призначення державного кредиту. Форми державного кредиту.
3. Мінімізація вартості позики і забезпечення стабільності державних цінних паперів.

4. Джерела погашення державної позики.
5. Поняття та функції державного боргу. Класифікація державного боргу. Структура державного боргу України.
6. Система управління та обслуговування державного боргу. Зарубіжний досвід управління державним боргом.
7. Розкриття інформації про державний борг.
8. Рекомендації для України щодо управління державним боргом.

Література:

Законодавча та нормативна база: [1; 2; 9; 10; 12; 15].

Додаткова література: [1; 2; 7–11; 16].

Заняття 18. Формування проекту Закону України про Державний бюджет та подання його до Верховної Ради

План

1. Зведення дохідної частини державного та місцевого бюджетів у розрізі фондів.
2. Зведення видаткової частини державного та місцевого бюджетів у розрізі фондів.
3. Розрахунок дефіциту бюджету в розрізі фондів.
4. Вплив квазіфіскальних операцій на бюджет країни.
5. Пропозиції щодо фінансування бюджету.

Література: основна [1].

Законодавча та нормативна база: [1; 2; 9–12; 15].

Додаткова література: [4; 8].

Заняття 19. Складання помісячного розпису бюджету. Виконання бюджету

План

1. Складання помісячного розпису за доходами.
2. Складання помісячного розпису за витратами та зовнішніми і внутрішніми залученнями.
3. Організація виконання Державного бюджету України.
4. Організація виконання місцевих бюджетів.
5. Звітність Державного казначейства України про виконання Державного бюджету перед Президентом, Верховною Радою, Кабінетом Міністрів, Рахунковою палатою.
6. Оперативний баланс Державного казначейства.
7. Бухгалтерський облік бюджетних установ.

Література:

Законодавча та нормативна база: [1; 2; 5; 6; 9; 10; 15; 16].

Додаткова література: [2; 3; 7].

4. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ СЕМІНАРСЬКИХ, ПРАКТИЧНИХ ТА ЛАБОРАТОРНИХ ЗАНЯТЬ

4.1. Мета та особливості проведення семінарських, практичних та лабораторних занять

Семінарські, практичні та лабораторні заняття є сполучною ланкою між лекційними заняттями та самостійною роботою і мають на меті поглиблене засвоєння теоретичних понять і термінів з дисципліни та набуття практичних навиків.

У процесі проведення семінарських, практичних та лабораторних занять з'ясовується ступінь засвоєння понятійно-термінологічного апарату та основних положень предмета, вміння розкривати конкретну тему, аналізувати й узагальнювати ключові питання курсу, приймати рішення в конкретних ситуаціях.

Одним з важливих завдань проведення занять є отримання студентами навиків публічних виступів і дискусій, а також аналітичного та обґрунтованого підходу до розв'язання складних питань і відпрацювання можливих рішень у майбутній професійній діяльності.

Практичні заняття – це форма аудиторної роботи, яка передбачає:

- розгляд та обговорення теоретичного матеріалу за переліком контрольних запитань з відповідних тем лекційних занять;
- розгляд та обговорення теоретичного матеріалу за переліком питань для самостійного опрацювання (на базі нормативно-законодавчих актів, періодичних видань та літературних джерел, рекомендованих для вивчення дисципліни);
- проведення семінарів з публічними виступами та доповідями за рефератами, підготовленими студентами самостійно за рекомендованою тематикою;
- розв'язання тестів відповідно до тематики практичного завдання;
- розв'язання задач обчислювального характеру;
- проведення ділових ігор та обговорення виробничих ситуацій з фінансового аналізу;
- проведення колоквіумів щодо засвоєння теоретичного матеріалу;
- виконання контрольних робіт за індивідуальним завданням;
- перевірку практичних завдань, виконаних студентами під час індивідуальної роботи;
- перевірку контрольних робіт;
- проведення консультацій з дисципліни.

Аудиторні заняття проводяться згідно з методичними рекомендаціями до практичних занять та виконання контрольних робіт, які містять:

- плани практичних і семінарських занять з дисципліни;

- перелік теоретичних питань для контролю знань за кожною темою курсу;
- теми рефератів, доповіді з яких будуть заслухані на семінарських заняттях;
- набори тестів з кожної теми дисципліни;
- задачі та виробничі ситуації з рекомендаціями щодо їхнього розв’язання;
- варіанти вхідних даних до контрольних робіт та рекомендації щодо їхнього виконання;
- вимоги щодо рівня знань студентів та оформлення письмових робіт.

4.2. План семінарських занять

Семінарське заняття 1. Бюджетна система. Сутність та інституційні засади прогнозування бюджету. Бюджетна класифікація доходів, видатків і кредитування

1. Економічна сутність бюджету. Структура і принципи бюджетної системи. Бюджетна політика та бюджетна стратегія держави. Бюджетний устрій, бюджетна система та їхнє співвідношення.
2. Сутність прогнозування. Класифікація прогнозів. Коротко- і середньострокове прогнозування. Середньострокове і стратегічне прогнозування. Індикативний план та індикативний бюджет.
3. Вплив макроекономічних показників на прогнозування та виконання бюджету. Розроблення прогнозу та програми економічного і соціального розвитку. Чинники, що ускладнюють прогнозування та планування бюджету.
4. Розроблення проекту Основних напрямів бюджетної політики.
5. Розроблення плану заходів щодо забезпечення складання проекту Державного бюджету.
6. Сутність та значення бюджетної класифікації. Класифікація доходів, видатків, фінансування бюджету. Класифікація боргу.

Контрольні запитання

1. З чого починається процес прогнозування проекту державного бюджету?
2. Бюджетна політика та бюджетна стратегія держави.
3. Центральні органи виконавчої влади, задіяні в процесі розроблення проекту державного бюджету, та їхня взаємодія.
4. Фактори, що впливають на формування та виконання доходів і видатків бюджету.
5. Казначейське обслуговування бюджету. Основні функції казначейської служби України. Становлення бюджетної класифікації в Україні.

6. Законодавчо-нормативні документи, якими затверджується класифікація бюджету. Коды бюджетної класифікації за доходами.
7. Індикативний план, індикативне планування, індикативний бюджет.
8. Чинники, які ускладнюють прогнозування і планування бюджету.

Питання для самостійного поглибленого вивчення

1. Фінансування бюджету. Дефіцит і профіцит бюджету, державний борг (внутрішній і зовнішній), погашення державного боргу, державне запозичення, обслуговування державного боргу.
2. Функціональна класифікація видатків.
3. Економічна класифікація видатків.
4. Відомча класифікація видатків.
5. Програмна класифікація видатків.
6. Класифікація фінансування бюджету.
7. Класифікація боргу.
8. Фінансування за типом кредитора та за типом боргового зобов'язання.
9. Економетричні моделі, що використовуються при прогнозуванні податків.

Література: основна [1; 3].

Законодавча та нормативна база: [1; 2; 9; 10; 12; 15].

Додаткова література: [1; 2; 7–11; 13].

Семінарське заняття 2. Прогнозування основних макроекономічних показників на коротко- і середньостроковий період

1. Основні терміни і поняття. Показники та коефіцієнти макроекономічного прогнозу.
2. Припущення та ризики прогнозу. Екзогенні та ендегенні показники.
3. Прогнозування валового внутрішнього продукту. ВВП за категоріями кінцевого використання, за виробничим методом і за категоріями доходу.
4. Прогноз цінових тенденцій в економіці.
5. Прогнозування показників платіжного балансу: експорту та імпорту.
6. Прогнозування показників грошово-кредитної сфери.

Контрольні запитання

1. Система національних рахунків і міжгалузевий баланс.
2. Випуск, проміжне споживання, валова додана вартість. Складові проміжного споживання. Валова додана вартість, галузі, які її формують.
3. Визначення ВВП за категоріями кінцевого використання, за виробничим методом і за категоріями доходу. Індекс-дефлятор ВВП, індекс фізичного обсягу ВВП.
4. Валова додана вартість (ВДВ) та кінцеві споживчі витрати (КСВ) як база оподаткування податком на додану вартість.

5. Методи прогнозування цін. Прогнозування інфляції.
6. Платіжний баланс країни. Сальдо платіжного балансу.
7. Баланс фінансових ресурсів. Бюджет. Прогнозування грошово-кредитних відносин і платіжного балансу. Прогноз валютного курсу. Грошова маса, грошова база, грошова емісія, рівень монетизації.
8. Завдання та функції стратегічного планування. Принципи та форми стратегічного планування. Демографічний прогноз. Рівень зайнятості, рівень безробіття, середньооблікова кількість штатних працівників, фонд оплати праці, номінальна середньомісячна зарплата, реальна заробітна плата. Прогноз природних ресурсів.

Питання для самостійного поглибленого вивчення

1. Етапи становлення системи національних рахунків. Класифікації та категорії. Поточні рахунки. Рахунки нагромадження. Баланси. Статистичне моделювання макроекономічних показників. Міжгалузевий баланс.
2. Системи державних прогнозів і програм соціально-економічного розвитку країни.
3. Досвід макроекономічного прогнозування у США, Японії, Франції та інших розвинених країнах.
4. Інформація для прогнозування та планування. Методи отримання первинної та вторинної інформації. Вимоги до інформаційної бази.
5. Соціально-економічна рівновага в державі: бюджет, ціни, показники платіжного балансу, показники грошово-кредитної сфери.
6. Зовнішні чинники, що впливають на розвиток української економіки: зростання світової економіки, ціни на зовнішніх товарних ринках (на метали, добрива, пшеницю, цукор, олію), валютний курс, сальдо прямих іноземних інвестицій, зовнішні запозичення та державні зобов'язання, ціни на паливно-енергетичні ресурси.
7. Внутрішні чинники, що впливають на розвиток української економіки: бюджетна, податкова, митна, грошово-кредитна, валютна, соціальна, інвестиційна, зовнішньоекономічна, цінова (тарифна) політики.

Література: основна [1–3].

Законодавча та нормативна база: [1; 2; 9; 10].

Додаткова література: [1; 7–10; 13–16].

Семінарське заняття 3. Прогнозування податку на прибуток підприємств та податку з доходів фізичних осіб

1. Характеристика обов'язкових елементів податку з доходів фізичних осіб.
2. Пільгові аспекти податку з доходів фізичних осіб: податкова знижка і соціальна податкова пільга.
3. Порядок оподаткування операцій з рухомим і нерухомим майном.
4. Специфіка оподаткування податком з доходів фізичних осіб-підприємців та від провадження незалежної професійної діяльності.

5. Порядок подання фізичними особами податкової декларації. Звіт за формою 1-ДФ.
6. Загальна характеристика та порядок визначення доходів і витрат підприємств та їхній склад. Ставки податку на прибуток підприємств.
7. Амортизаційні відрахування: суть, значення, види. Їхній вплив на базу оподаткування податком на прибуток підприємств.
8. Порядок подання декларації з податку на прибуток підприємств.

Контрольні запитання

1. Як прогнозується база оподаткування податку з доходів фізичних осіб?
2. Які ставки податку з доходів фізичних осіб і від чого залежить їхній розмір?
3. Що таке податкова знижка та які витрати до неї включаються? За яких умов надається соціальна податкова пільга та в яких розмірах? Як розраховується прогноз пільгових аспектів податку з доходів фізичних осіб?
4. Який порядок визначення об'єкта оподаткування податком на прибуток?
5. Звільнення від оподаткування податком на прибуток підприємств.
6. Розрахунок прогнозу податку на прибуток для страховиків, неприбуткових установ та організацій, банківських установ, нерезидентів.
7. Який порядок урахування від'ємного значення об'єкта оподаткування в результатах наступних податкових періодів? Як впливає на прогноз податку від'ємне значення об'єкта оподаткування?
8. Який звітний податковий період зі сплати податку на прибуток?

Питання для самостійного поглибленого вивчення

1. Прогноз податку з доходів фізичних осіб на окремі види доходів: надання нерухомості в оренду, інвестиційного прибутку, роялті, процентів, дивідендів, рухомого та нерухомого майна тощо.
2. Методологічні засади прогнозування податку з доходів фізичних осіб.
3. Загальна та галузева (каскадна) методики прогнозування.
4. Собівартість реалізованих товарів, виконаних робіт, наданих послуг. Складові собівартості. Витрати операційної діяльності.
5. Галузева макроекономічна методика прогнозування податку на прибуток підприємств. Методика прогнозування податку на прибуток підприємств за регіонами.
6. Законопроекти, зареєстровані у Верховній Раді, та їхній вплив на прогноз бюджету.

Література: основна [1; 2].

Законодавча та нормативна база: [1; 2; 6 (р. III, IV, IX, XVIII, XIX, XX (підрозділи 1, 4)); 9–12; 14; 15].

Додаткова література: [1–3; 7; 8; 12; 16].

Семінарське заняття 4. Прогнозування податку на додану вартість

1. Об'єкт і база оподаткування в разі постачання товарів, послуг.
2. Об'єкт і база оподаткування товарів, ввезених на митну територію України.
3. Відшкодування податку на додану вартість.
4. Податок від спеціального режиму оподаткування, нарахований сільськогосподарським підприємством на вартість поставлених ним сільськогосподарських товарів/послуг.
5. Порядок складання і надання податкової декларації з податку на додану вартість.

Контрольні запитання

1. Назвіть операції, що оподатковуються за нульовою ставкою ПДВ. Чи має платник податку за такою ставкою право на бюджетне відшкодування суми ПДВ, сплаченої в ціні придбаних матеріальних ресурсів?
2. У чому полягає відмінність між ПДВ і податком з обороту, між ПДВ і податком з продажу?
3. Які ставки ПДВ застосовуються в Україні?
4. До яких операцій застосовується основна ставка податку, а до яких ставка ПДВ «0» відсотків?
5. Які існують додатки до податкової декларації з ПДВ?
6. Як автоматичне бюджетне відшкодування ПДВ впливає на його прогноз?

Питання для самостійного поглибленого вивчення

1. Макроекономічна методика прогнозування ПДВ (див. електронний ресурс: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1202-04>).
2. Методика прогнозування ПДВ по регіонах за обсягами роздрібного товарообороту підприємств та обсягами реалізованої промислової продукції.
3. Методика прогнозування обсягів відшкодування ПДВ за регіонами.
4. Створити динамічний ряд обсягів газу, ввезеного в Україну, та ціни за 1 куб. м (за 10 років).
5. Законопроекти з ПДВ, зареєстровані у Верховній Раді, та їхній вплив на прогноз податку.

Література: основна [1; 2].

Законодавча та нормативна база: [1; 2; 6 (р. V, XVIII, XIX, XX (підрозділи 2, 3)); 9; 10; 13–15; 18].

Додаткова література: [1–3; 5; 7; 8; 16].

Семінарське заняття 5. Прогнозування акцизного податку

1. Сутність акцизного податку.
2. Види підакцизних товарів і ставки податку.

3. Об'єкти оподаткування акцизним податком та база оподаткування.
4. Порядок обчислення сум податку з товарів, вироблених в Україні, та товарів, ввезених в Україну.

Контрольні запитання

1. Які особливості оподаткування алкогольних напоїв та тютюнових виробів?
2. Які види підакцизних товарів підлягають маркуванню? Як здійснюється маркування марками акцизного податку в Україні?
3. Які є пільги зі сплати акцизного податку до бюджету?
4. Що є об'єктом оподаткування акцизним податком?

Питання для самостійного поглибленого вивчення

1. Податковий вексель як умова отримання з акцизного складу продукції і його вплив на надходження акцизного податку.
2. Ставки акцизного податку в розвинених країнах світу.
3. Створити динамічний ряд споживання підакцизних товарів за 10 років.
4. Джерела формування дорожнього фонду.
5. Законопроекти з акцизного податку, зареєстровані у Верховній Раді, та їхній вплив на прогноз бюджету.

Література: основна [1; 2].

Законодавча та нормативна база: [1; 2; 5; 6 (р. VI, IX, XX (підрозділ 5)); 9; 10; 14; 15; 17; 18].

Додаткова література: [1–3; 5; 7; 8; 16].

Семінарське заняття 6. Прогнозування ресурсних податків

1. Плата за користування надрами (ПК, р. XI):

- порядок справляння плати за користування надрами для видобування корисних копалин;
- особливості визначення та обчислення вартості одиниці видобутої корисної копалини (мінеральної сировини);
- порядок обчислення та сплати податкових зобов'язань з плати за користування надрами для видобування корисних копалин;
- порядок справляння плати за користування надрами в цілях, не пов'язаних з видобуванням корисних копалин.

2. Плата за землю (ПК, р. XIII, XX (підрозділ 6)):

- об'єкти оподаткування та база оподаткування;
- ставки земельного податку;
- порядок обчислення плати за землю;
- орендна плата;
- індексація нормативної грошової оцінки земель;
- особливості застосування пільгового оподаткування.

3. Збір за спеціальне використання води (ПК, р. XVI):

- об'єкт оподаткування збором;
- ставки збору;
- порядок обчислення збору.

4. Збір за спеціальне використання лісових ресурсів (ПК, р. XVII):

- об'єкт оподаткування збором;
- ставки збору;
- порядок обчислення збору.

Контрольні запитання

1. Плата за користування надрами

- Як визначаються платником види та обсяг видобутої корисної копалини (мінеральної сировини) і види та обсяг погашених запасів корисних копалин?
- Назвіть основні види ставок плати за користування надрами для видобування корисних копалин та охарактеризуйте порядок їхнього застосування.

2. Плата за землю

- Що слід розуміти під поняттям права власності на землю?
- Хто є платниками орендної плати на землю?
- Які строки сплати плати за землю?
- Що впливає на встановлення ставок земельного податку?
- До якого бюджету зараховується плата за землю?

3. Збір за спеціальне використання води

- Що є об'єктом оподаткування збору за спеціальне використання води?
- За яких умов застосовується коефіцієнт під час розрахунку збору за спеціальне використання води?
- Які ставки збору за спеціальне використання води для потреб гідроенергетики?

4. Збір за спеціальне використання лісових ресурсів

- Хто є платником збору за використання лісових ресурсів?
- Що є об'єктом оподаткування збором за спеціальне використання лісових ресурсів?
- Як розподіляються ліси за поясами?

Питання для самостійного поглибленого вивчення

1. Пільги щодо земельного податку.
2. Особливості нарахування та сплати земельного податку юридичними і фізичними особами.
3. Коли і до яких органів подається інформація про водокористувачів, яким надано дозволи на спеціальне водокористування?
4. У якому випадку відбувається зміна розподілу лісів за розрядами?

5. Законопроекти з ресурсних податків, зареєстровані у Верховній Раді, та їхній вплив на прогноз бюджету.

Література: основна [1; 2].

Законодавча та нормативна база: [1–4; 6 (р. XI, XIII, XVI, XVII, XX); 9–11; 14; 15; 18].

Додаткова література: [1–3; 7; 16].

Семінарське заняття 7. Прогнозування неподаткових платежів

1. Сутність неподаткових надходжень та їхній вплив на надходження до бюджету.
2. Закони України, якими регулюються неподаткові надходження.
3. Збори на обов'язкове пенсійне страхування.
4. Формування та використання власних надходжень бюджетних установ.
5. Доходи від операцій з капіталом, у тому числі від продажу основного капіталу, землі і нематеріальних активів (код 330000000).
6. Цільові державні фонди, їхні види та роль у наповненні бюджету. Фонди, утворені органами місцевого самоврядування.

Контрольні запитання

1. Порівняйте державне мито і судовий збір у частині бази оподаткування.
2. Порівняйте ставки збору з купівлі-продажу валюти за 10 років.
3. До якого фонду бюджету належать збори на обов'язкове пенсійне страхування?
4. За якими видами та кодами бюджету обліковуються кошти, отримані від урядів інших зарубіжних країн та міжнародних організацій, у тому числі гранти, що надійшли до бюджетів усіх рівнів від ЄС, ООН, НАТО, ОБСЄ?

Питання для самостійного поглибленого вивчення

1. Доходи від власності та підприємницької діяльності (частина чистого прибутку, дивіденди, кошти, що перераховуються Національним банком України, надходження від державних лотерей, платежі, пов'язані із перебуванням Чорноморського флоту на території України, інші надходження) (код 210000000).
2. Платежі від надання адміністративних зборів і платежів, зокрема від усіх видів ліцензій, судовий збір, виконавчий збір, надходження від орендної плати за користування цілісним майновим комплексом, державне мито (код 220000000).
3. Врахування коштів, отриманих від урядів інших зарубіжних країн та міжнародних організацій, у тому числі грантів, що надійшли до бюджетів усіх рівнів від ЄС, ООН, НАТО, ОБСЄ.
4. Прогнозування інших неподаткових надходжень (код 240000000).

5. Законопроекти, зареєстровані у Верховній Раді, та їхній вплив на прогноз бюджету.

Література: основна [1, 2].

Законодавча та нормативна база: [1; 2; 5; 6; 9; 10; 15].

Додаткова література: [1–3; 7; 8].

Семінарське заняття 8. Прогнозування податків і зборів до місцевого бюджету. Прогнозування видатків до місцевого бюджету та міжбюджетних трансфертів. Децентралізація місцевих бюджетів

1. Економічна сутність та розвиток місцевого самоврядування. Децентралізація місцевих бюджетів.
2. Критерії оптимального місцевого оподаткування.
3. Система місцевих податків і зборів, основи їх справляння та методологія прогнозування.
4. Податок на нерухоме майно.
5. Збір за провадження деяких видів підприємницької діяльності.
6. Єдиний та фіксований сільськогосподарський податок.
7. Перелік доходів і видатків, які враховуються під час визначення обсягу міжбюджетних трансфертів.
8. Перелік доходів і видатків, які не враховуються під час визначення обсягу міжбюджетних трансфертів.

Контрольні запитання

1. Як обчислюється база оподаткування об'єктів житлової нерухомості, що перебуває у власності фізичних і юридичних осіб, а також у разі наявності у платника податку кількох об'єктів оподаткування?
2. Як розрахувати прогноз податку на нерухоме майно?
3. Які ставки туристичного збору? На які органи влади покладено обов'язок їх встановлювати?

Питання для самостійного поглибленого вивчення

1. Еволюція оподаткування транспортних засобів в Україні. Збір за першу реєстрацію в Україні транспортних засобів (об'єкти, база оподаткування, ставки збору, пільги).
2. Збір за місця для паркування транспортних засобів.
3. Туристичний збір та інші місцеві податки і збори.
4. Призначення бюджету розвитку місцевих бюджетів.
5. Призначення спеціального фонду місцевих бюджетів.
6. Запровадження програмно-цільового методу складання та виконання місцевих бюджетів (наказ Міністерства фінансів України від 26.08.2014 № 836).
7. Вимоги до складання паспорта бюджетної програми. Вимоги до складання звіту про виконання паспорта бюджетної програми.

8. Законопроекти, зареєстровані у Верховній Раді, та їхній вплив на прогноз місцевого бюджету.

Література: основна [1; 2].

Законодавча та нормативна база: [1; 2; 6 (р. I, VII, XII, XIV, XIX, XX); 9–11; 14–16].

Додаткова література: [1–4; 7; 8; 12].

Семінарське заняття 9. Прогнозування видатків на загальнодержавні функції та оборону, громадський порядок, безпеку та судову гілку влади. Видатки резервного фонду

1. Структура силових органів, що займаються обороною держави.
2. Динаміка частки видатків на оборону у ВВП та у видатках зведеного та державного бюджетів.
3. Роль резервного фонду для оборони країни.
4. Прогнозування видатків на вищі органи державного управління, місцеві органи влади та проведення виборів в Україні.
5. Прогнозування видатків на судові органи влади, громадський порядок і безпеку.

Контрольні запитання

1. Видатки на оборону, порядок їх планування і фінансування.
2. За рахунок якого обсягу видатків державного бюджету формується резервний фонд?
3. Як розподіляються видатки резервного фонду?
4. Видатки на судові органи, прокуратуру та правоохоронні органи.

Питання для самостійного поглибленого вивчення (теми доповідей)

1. Основні положення Закону України «Про оборону».
2. Розпорядники та одержувачі бюджетних коштів в органах внутрішніх справ, прокуратурі, судах.
3. Законопроекти, зареєстровані у Верховній Раді, які можуть впливати на прогноз таких видатків.

Література: основна [4].

Законодавча та нормативна база: [1; 2; 7; 9; 10; 12; 15].

Додаткова література: [1; 2; 7; 16].

Семінарське заняття 10. Прогнозування видатків на економічну діяльність та охорону навколишнього природного середовища

1. Структура видатків на економічну діяльність.
2. Вплив паливно-енергетичного комплексу на видатки бюджету. Вплив ціни на газ та нафту на ці видатки.
3. Фінансування сільського господарства, лісового господарства та мисливства, рибного господарства. Фактори впливу на ці видатки.

4. Фінансування добувної та обробної промисловості та роль обсягів відшкодування ПДВ на ці галузі.
5. Фінансування транспортної галузі. Видатки дорожнього фонду.
6. Фінансування зв'язку, телекомунікацій та інформатики.
7. Видатки на охорону навколишнього природного середовища.
8. Видатки на житлово-комунальне господарство. Вплив споживчих цін на такі видатки.

Контрольні запитання

1. Як відрізняється середня заробітна плата в економіці від заробітної плати працівників освіти та охорони здоров'я?
2. За рахунок яких податків (зборів) формується дорожній фонд?
3. Що таке перехресне субсидіювання?

Питання для самостійного поглибленого вивчення

1. Програмно-цільовий метод бюджетного планування в Україні.
Література: основна [4].
Законодавча та нормативна база: [1; 2; 4; 9–12; 15].
Додаткова література: [1; 2; 7; 16].

Семінарське заняття II. Прогнозування видатків на освіту і науку та духовний розвиток

1. Структура видатків на освіту і науку в Україні.
2. Проблеми фінансування вищої освіти в Україні. Державне замовлення у вищих навчальних закладах країни.
3. Актуальні проблеми фінансування шкільної освіти на сучасному етапі в Україні.
4. Вплив фундаментальних та прикладних наукових досліджень на галузі економіки України.
5. Фінансування культури та мистецтва в Україні. Вплив культури та мистецтва на підвищення престижу України у світі.

Контрольні запитання

1. Як існують джерела фінансування установ освіти?
2. Склад і планування видатків установ освіти.
3. Як основні показники характеризують роботу навчальних закладів та установ?
4. Яка мережа закладів освіти, культури та мистецтва існує в Україні?
5. Як культура та мистецтво впливають на підвищення престижу України у світі?
6. У чому різниця видатків на одного студента вищого навчального закладу платної форми навчання та за державним замовленням?

Питання для самостійного поглибленого вивчення

1. Вплив Закону України «Про вищу освіту» на фінансування освіти і науки.
2. Видатки бюджету на науку.
3. Фінансування фундаментальних досліджень у наукових установах НАН України.
4. Фінансування загальноосвітніх шкіл.
5. Планування фонду оплати праці вчителів середніх шкіл та вищих навчальних закладів.
6. Фінансування культури та мистецтва в Україні.
7. Особливості кошторисного планування культури та мистецтва в Україні.

Література: основна [4].

Законодавча та нормативна база: [1; 2; 8–12; 15; 16].

Додаткова література: [1; 2; 7; 16].

Семінарське заняття 12. Прогнозування видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення

1. Склад видатків на соціальне забезпечення громадян України.
2. Соціальне страхування і соціальне забезпечення в Україні.
3. Фонд соціального забезпечення, джерела його утворення і спрямування коштів.
4. Склад витрат на соціальний захист, порядок їх призначення та виплати.

Контрольні запитання

1. Які є джерела фінансування соціального захисту громадян?
2. Що таке мінімальна заробітна плата? Ким вона розраховується?
3. Що таке прожитковий мінімум громадян? Види прожиткового мінімуму громадян.
4. Які позабюджетні фонди є в Україні і яка їхня роль у фінансуванні соціальних заходів?
5. Меценатство, спонсорство.
6. Страхування і кредитування як джерела фінансування соціальних заходів.
7. Видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення населення.
8. Соціальне страхування.
9. Основні аспекти адресності соціальної допомоги.
10. Способи визначення адресування соціальних допомог.
11. Функціонування державного та недержавного пенсійного фонду.
12. Фонд соціального страхування з тимчасової втрати працездатності.

Питання для самостійного поглибленого вивчення

1. Пенсійне забезпечення громадян України у світлі останньої реформи. Проблеми пенсійного забезпечення громадян України.
2. Адресна соціальна допомога як складова соціальної політики.
3. Два основні підходи до боротьби з бідністю: усунення бідності та згладжування нерівності.

Література: основна [4].

Законодавча та нормативна база: [1; 2; 9–12; 15; 16].

Додаткова література: [1; 2; 7; 16].

Семінарське заняття 13. Державний кредит. Державний борг

1. Боргова безпека держави як важлива складова фінансової безпеки держави. Дефіцит державного бюджету.
2. Поняття, функції та призначення державного кредиту. Форми державного кредиту.
3. Мінімізація вартості позики і забезпечення стабільності державних цінних паперів.
4. Джерела погашення державної позики.
5. Поняття та функції державного боргу. Класифікація державного боргу. Структура державного боргу України.
6. Система управління та обслуговування державного боргу. Зарубіжний досвід управління державним боргом.
7. Система управління та обслуговування державного боргу.
8. Зарубіжний досвід управління державним боргом. Рекомендації для України щодо управління державним боргом.

Контрольні запитання

1. Які функції виконує державний борг?
2. Класифікація державного боргу.
3. За якими критеріями борг відносять до внутрішнього чи зовнішнього?
4. Безумовний та умовний борг.
5. Система управління та обслуговування державного боргу.
6. За допомогою яких методів здійснюється управління державним боргом?
7. Які основні завдання оптимізації боргової політики України?

Питання для самостійного поглибленого вивчення

1. Напрями вдосконалення системи управління державним боргом в Україні.
2. Боргова політика України.
3. Розкриття інформації про державний борг.
4. Відмінності в тлумаченні державного боргу в розвинених країнах та в Україні.

5. Структура та показники державного боргу України.
6. Оцінка та динаміка боргу країни. Частка валового боргу у ВВП.
7. Динаміка валового боргу держави, зокрема державного та корпоративного. Динаміка прямого і гарантованого державою боргу.
8. Сума державного боргу на 1 особу.

Література: основна [4].

Законодавча та нормативна база: [1; 2; 9; 10; 12; 15].

Додаткова література: [1; 2; 7–11; 16].

4.3. Плани практичних занять

Практичне заняття 1. Прогнозування доходів зведеного бюджету за фондами та бюджетами. Прогнозування податків і зборів на міжнародну торгівлю

1. Оцінювання виконання доходів бюджету за передпрогнозними та прогнозними роками.
2. Оцінювання впливу курсу валют на доходи бюджету та визначення податків, які залежать від нього.
3. Розрахунок питомої ваги податків у ВВП та податків, які прямо не залежать від ВВП.
4. Економічний аналіз податків за регіонами.
5. Економічний аналіз структури експорту та імпорту за товарами і послугами та географією за останні 5 років.
6. Моніторинг курсу валют (євро, англійського фунта стерлінгів, японської єни, швейцарського франка); цін на нафту марок URALS, BRENT, SWEET; цін на золото; балансу споживання нафтопродуктів; грошової бази та маси.

Практичне заняття 2. Прогнозування видатків бюджету

1. Порівняльний аналіз основних напрямів бюджетної політики за розділами та роками.
2. Економічний аналіз видатків бюджету за передпрогнозними та прогнозними роками у ВВП та у видатках зведеного і державного бюджетів.
3. Прогноз основних макроекономічних показників.
4. Аналіз паспортів бюджетних програм.
5. Аналіз впливу квазіфіскальних операцій на бюджет країни.

Практичне заняття 3. Формування проекту Закону України про Державний бюджет та подання його до Верховної Ради

1. Аналіз оперативного балансу Державного казначейства.
2. Створення таблиці звітів Державного казначейства України про виконання Державного бюджету, які воно подає Президенту, Верховній Раді, Кабінету Міністрів, Рахунковій палаті.

3. Розрахунок дефіциту бюджету в розрізі фондів.
4. Створення дорожньої карти проходження проекту Закону України про Державний бюджет у Верховній Раді: від подання його до парламенту до прийняття закону (включаючи три етапи читання). Стадії бюджетного процесу.
5. Створення схеми складання, розгляду та прийняття місцевих бюджетів.
6. Учасники бюджетного процесу та їхні повноваження.

5. МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

5.1. Мета і завдання самостійної роботи

Самостійна робота студентів – один з основних засобів оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від аудиторних навчальних занять.

Основною метою самостійної роботи є закріплення, розширення та поглиблення набутих у процесі аудиторної роботи знань, умінь та навичок, а також самостійне вивчення та засвоєння нового матеріалу під керівництвом викладача, але без його безпосередньої участі з використанням матеріалів періодичних видань, наукових праць, монографій з окремих питань дисципліни.

Викладач може проводити *індивідуальні заняття* з окремими студентами щодо виконання ними додаткових індивідуальних завдань, написання творчих робіт до конференцій, есе та презентацій.

Самостійна робота передбачає необхідність самостійного опанування студентами основних теоретичних положень, категорій, термінів, що використовуються навчальною дисципліною, а також самостійне оволодіння основними методами наукового дослідження та розвиток самостійного теоретичного економічного і правового мислення.

Формами контролю виконання студентами самостійної роботи є усне опитування та перевірка письмових завдань, які проводяться на семінарах або під час індивідуально-консультативної роботи викладача.

5.2. План самостійної роботи

№	Тема	Література	Форма контролю
1.	Бюджетна система. Сутність та інституційні засади прогнозування бюджету. Бюджетна класифікація доходів, видатків і кредитування	Основна: [1; 3] Законодавча і нормативна: [1; 2; 9; 10; 12; 15] Додаткова: [1; 2; 7–11; 13]	Підготовка до написання тестів (8 год)
2.	Прогнозування основних макроекономічних показників на коротко- і середньостроковий період	Основна: [1–3] Законодавча і нормативна: [1; 2; 9; 10] Додаткова: [1; 7–13; 14–16]	Підготовка есе і презентації (3 год) Підготовка до написання тестів (2 год)

№	Тема	Література	Форма контролю
3.	Прогнозування доходів зведеного бюджету за фондами та бюджетами. Прогнозування податків і зборів на міжнародну торгівлю	Основна: [1–3] Законодавча і нормативна: [1; 2; 5; 6; 9; 10; 12; 14; 15; 17] Додаткова: [1–3, 5–11; 16]	Підготовка есе і презентації (9 год)
4.	Прогнозування податку на прибуток підприємств та податку на доходи фізичних осіб	Основна: [1; 2] Законодавча і нормативна: [1; 2; 6; 9–12; 14; 15] Додаткова: [1–3; 7; 8; 12; 16]	Підготовка есе і презентації (10 год)
5.	Прогнозування податку на додану вартість	Основна: [1; 2] Законодавча і нормативна: [1; 2; 6; 9; 10; 13–15; 18] Додаткова: [1–3; 5; 7; 8; 16]	Підготовка есе і презентації (10 год)
6.	Прогнозування акцизного податку	Основна: [1; 2] Законодавча і нормативна: [1; 2; 5; 6; 9; 10; 14; 15; 17; 18] Додаткова: [1–3; 5; 7; 8; 16]	Підготовка есе і презентації (6 год)
7.	Прогнозування ресурсних податків	Основна: [1; 2] Законодавча і нормативна: [1–4; 6; 9–11; 14; 15; 18] Додаткова: [1–3; 7; 16]	Підготовка есе і презентації (6 год)
8.	Прогнозування податків і зборів спеціального призначення	Основна: [1; 2] Законодавча і нормативна: [1; 2; 5; 6; 9–11; 14; 15] Додаткова: [1–3; 7]	Підготовка есе і презентації (6 год)
9.	Прогнозування неподаткових платежів	Основна: [1; 2] Законодавча і нормативна: [1; 2; 5; 6; 9; 10; 15] Додаткова: [1–3; 7; 8]	Підготовка есе і презентації (8 год)
10.	Прогнозування податків і зборів до місцевого бюджету. Прогнозування видатків до місцевого бюджету та міжбюджетних трансфертів. Децентралізація місцевих бюджетів	Основна: [1; 2] Законодавча і нормативна: [1; 2; 6; 9–11; 14–16; 18] Додаткова: [1–4; 7; 8; 12]	Підготовка есе і презентації (8 год)
11.	Прогнозування видатків бюджету	Основна: [4] Законодавча і нормативна: [1; 2; 9–12; 15; 16] Додаткова: [1; 2; 4; 7–11; 16]	Підготовка есе і презентації (6 год)

№	Тема	Література	Форма контролю
12.	Прогнозування видатків на загальнодержавні функції та оборону, громадський порядок, безпеку та судову гілку влади. Видатки резервного фонду	Основна: [4] Законодавча і нормативна: [1; 2; 7; 9; 10; 12; 15] Додаткова: [1; 2; 7; 16]	Підготовка есе і презентації (6 год)
13.	Прогнозування видатків на економічну діяльність та охорону навколишнього природного середовища	Основна: [4] Законодавча і нормативна: [1; 2; 4; 9–12; 15] Додаткова: [1; 2; 7; 16]	Підготовка есе і презентації (8 год)
14.	Прогнозування видатків на освіту і науку та духовний розвиток	Основна: [4] Законодавча і нормативна: [1; 2; 8–12; 15; 16] Додаткова: [1; 2; 7; 16]	Підготовка есе і презентації (6 год)
15.	Прогнозування видатків на охорону здоров'я та фізичний розвиток	Основна: [4] Законодавча і нормативна: [1; 2; 9–12; 15; 16] Додаткова: [1; 2; 6; 7; 16]	Підготовка есе і презентації (6 год)
16.	Прогнозування видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення	Основна: [4] Законодавча і нормативна: [1; 2; 9–12; 15; 16] Додаткова: [1; 2; 7; 16]	Підготовка есе і презентації (4 год)
17.	Державний кредит. Державний борг	Основна: [4] Законодавча і нормативна: [1; 2; 9; 10; 12; 15] Додаткова: [1; 2; 7–11; 16]	Підготовка есе і презентації (2 год)
18.	Формування проекту Закону України про Державний бюджет та подання його до Верховної Ради	Основна: [1] Законодавча і нормативна: [1; 2; 9–12; 15] Додаткова: [4; 8]	Підготовка до написання тестів (2 год)
19.	Складання помісячного розпису бюджету. Виконання бюджету	Основна: [1; 2] Законодавча і нормативна: [1; 2; 5; 6; 9; 10; 15; 16] Додаткова: [2; 3; 7]	Підготовка до написання тестів (4 год)

5.3. Обсяг самостійної роботи

№	Вид роботи	Кількість годин
1.	Підготовка до поточних семінарських занять	14
2.	Підготовка есе і презентації	80
3.	Індивідуальні консультації з викладачем	10
4.	Підготовка до написання тестів	16
	УСЬОГО	120

5.4. Індивідуальне завдання

Важливою складовою самостійної роботи студентів є виконання індивідуальних домашніх завдань та есе, включаючи комплексну творчу роботу. Виконання індивідуальних робіт має на меті: закріплення знань теоретичного курсу; самостійне вивчення частини програмного матеріалу; систематизацію, поглиблення, узагальнення, закріплення та практичне застосування знань студентів з курсу «Основи прогнозування та планування бюджету»; розвиток навичок самостійної роботи.

Максимальну кількість балів (**10 балів**) студент набирає за умови вчасного і повного виконання завдання, якщо індивідуальне домашнє завдання містить:

- повний, розгорнутий та вичерпний виклад змісту поставленого питання або проблеми;
- повний перелік необхідних для розкриття змісту питання економічних категорій та законів;
- виявлення творчих здібностей у розумінні, викладенні та використанні навчально-програмного матеріалу; здатність здійснювати порівняльний аналіз різних теорій, концепцій, підходів та самостійно робити логічні висновки та узагальнення, знання історії створення таких теорій та еволюції поглядів основних представників;
- уміння користуватись методами наукового аналізу економічних явищ, процесів і характеризувати їхні риси та форми прояву;
- демонстрацію здатності висловлювання та аргументування власного ставлення до альтернативних поглядів на це питання; використання актуальних фактичних і статистичних даних, знань дат та історичних періодів, які підтверджують тези відповіді на питання.

6. СИСТЕМА ПОТОЧНОГО І ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ З ДИСЦИПЛІНИ

Підсумкова оцінка з дисципліни (ПО) складається з суми балів за *поточну успішність (С)*, одержаних під час семестру, та балів, одержаних на іспиті (І): $ПО (0 \div 100) = С (0 \div 60) + І (0 \div 40)$.

6.1. Мета і форми поточного контролю знань

Мета поточного контролю — оцінити ступінь засвоєння теоретичного і практичного матеріалу та рівень знань студентів з відповідних розділів дисципліни.

Рівень поточних знань оцінюється в балах по кожному з передбачених видів практичних завдань окремо: володіння теоретичним матеріалом; розв'язання тестів; доповіді за тематикою творчих робіт; розв'язання задач обчислювального характеру; розв'язання практичних ситуацій (кейсів).

Рівень поточних знань студентів оцінюється відповідно до методики рейтингової оцінки, згідно з якою поточний рейтинг студента, що розраховується як сума балів за всіма видами практичних завдань (плюс показники відвідування лекційних та практичних занять та за результатами самостійної роботи), нараховується протягом семестру.

Студенти, поточні знання яких оцінені на «незадовільно» (0–29 балів), вважаються не атестованими і до екзамену з дисципліни не допускаються. Студенти, які за роботу в семестрі та на екзамені набрали 30–59 балів, мають право на перескладання.

Бали за роботу протягом семестру (табл. 1) визначаються як сума балів за:

- 1) відповіді на семінарах і практичних заняттях, ВС (0÷8 балів);
- 2) контрольну роботу, КР (0÷10 балів);
- 3) підготовку наукової доповіді та її презентацію (0÷24 бали):
 - про доходи, ДД (0÷14 балів),
 - про видатки, ДВ (0÷10 балів);
- 4) індивідуальні домашні завдання та есе, включаючи комплексну творчу роботу, ІЗ (0÷10 балів);
- 5) систематичність та активність роботи на семінарах – бонус, Б (0÷8 балів).

Під час контролю систематичності та активності роботи на семінарських заняттях оцінці підлягають: рівень знань, продемонстрований у виступах і презентаціях з обраної студентом теми; активність під час обговорення питань, що винесені на семінарські заняття; володіння макроекономічною ситуацією в країні.

$С (0 \div 60) = ВС (0 \div 8 \text{ б.}) + КР (0 \div 10 \text{ б.}) + ДД (0 \div 16 \text{ б.}) + ДВ (0 \div 10 \text{ б.}) + ІЗ (0 \div 8 \text{ балів}) + Б (0 \div 8 \text{ б.})$

Максимальна сума балів, яку може набрати студент за результатами поточної роботи, – 60.

Таблиця 1

**Об'єкти та критерії оцінювання
поточного контролю знань студентів**

Вид роботи	Кількість	Умови	Макс. балів
Семінари та самостійна робота	13	Оцінювання роботи студентів на семінарських заняттях здійснюється за накопичувальною системою та враховує такі параметри: правильні відповіді на запитання, участь в обговоренні питань на семінарах, підготовка тематичних виступів, самостійна робота	6,5
Практичні заняття	3	Оцінювання роботи студентів на практичних заняттях здійснюється за накопичувальною системою	1,5
Контрольна робота (тестові завдання)	1	Тематичні завдання у вигляді тестів (тест з 10 завдань (на 15–20 хв))	10
Підготовка наукової доповіді про доходи	1	Тема роботи узгоджується з викладачем, виконується протягом семестру і здається за графіком	16
Підготовка наукової доповіді про видатки	1	Тема роботи узгоджується з викладачем, виконується протягом семестру і здається за графіком	10
Індивідуальні домашні завдання та есе, включаючи комплексну творчу роботу	1	Тема роботи узгоджується з викладачем, виконується протягом семестру і здається за графіком	8
Систематичність та активність	16	Виставляється викладачем після останнього семінару	8
Усього поточне оцінювання			60
Екзамен	1	Письмові завдання	40
РАЗОМ			100
Мінімальна кількість балів для допуску до екзамену			25

Отже, протягом семестру передбачаються підготовка і виконання наукових доповідей (есе) про доходи й видатки та їхні презентації. Обране завдання узгоджується з викладачем. Наукова доповідь, заснована на матеріалах наукової літератури (монографій, наукових публікацій), а не перепису розділу підручника, має містити ретельний аналіз обраної

теми (див. додаток В), здатності творчого використання накопичених знань, уміння сформулювати своє ставлення до певної фінансової проблеми. Обсяг наукової доповіді має становити 5–10 друкованих аркушів (14 кегль, 1 інтервал між рядками, поля – по 2 см).

Наукова доповідь про доходи включає:

- 1) законодавство, яким регулюється цей податок;
- 2) динаміку ставок податку (в Україні та економічно розвинених країнах);
- 3) динаміку надходжень податку в розрізі бюджетів (державного і місцевого) і фондів (загального і спеціального);
- 4) динаміку податку у ВВП (в Україні та економічно розвинених країнах);
- 5) перелік законопроектів, зареєстрованих у Верховній Раді, та їхній вплив на надходження податку;
- 6) динаміку надходжень податку в розрізі областей;
- 7) перелік макроекономічних показників, які впливають на надходження та прогноз податку;
- 8) розрахунок очікуваних надходжень податку на поточний рік та прогноз податку на наступні 3 роки з описом методів прогнозування (розрахунок здійснюється в розрізі регіонів та в цілому по Україні);
- 9) динаміку пільг з цього податку;
- 10) пропозиції щодо збільшення надходжень.

Наукова доповідь про видатки включає:

- 1) законодавство, яким регулюються видатки, та назву головного розпорядника бюджетних коштів;
- 2) динаміку видатків за регіонами;
- 3) динаміку видатків у ВВП (в Україні та економічно розвинених країнах);
- 4) перелік законопроектів, зареєстрованих у Верховній Раді, та їхній вплив на певні видатки;
- 5) перелік макроекономічних показників, які впливають на такі видатки, та їхню динаміку;
- 6) розрахунок очікуваних видатків на поточний рік та прогноз видатків на наступні 3 роки з описом методів прогнозування (розрахунок здійснюється в розрізі регіонів та в цілому по Україні);
- 7) пропозиції щодо зменшення видатків.

Динаміку доходів та видатків має бути подано у вигляді таблиць та графіків (рисунків). Рисунки враховують в обсяг: 1 аркуш рисунка = 0,5 аркуша. Особливу увагу слід звернути на правильність бібліографічного опису використаних джерел.

З науковою доповіддю студент виступає на семінарському занятті та презентує її на екзамені.

6.2. Мета і форми підсумкового контролю знань

Загальна підсумкова оцінка з дисципліни складається з суми балів за *поточну успішність* та за *виконання екзаменаційних завдань* (за умови, що на іспиті студент набрав не менше ніж 24 бали). У відомості з обліку поточної та підсумкової успішності записується сумарна оцінка в балах за результатами поточної успішності та екзамену.

До іспиту допускаються студенти, які мають необхідний рівень поточних знань. Екзамен проводиться в письмовій формі, за завданнями, які складені на основі програми курсу та мають однаковий рівень складності.

Екзаменаційний білет містить **3 завдання**: теоретичне питання з переліку екзаменаційних питань (див. додаток А), **5 тестів** (див. додаток Б) та практичне завдання з проведенням економічного аналізу та презентації.

Кожне завдання оцінюється (табл. 2).

Таблиця 2

Шкала оцінювання екзаменаційних завдань

Оцінка за 100-бальною шкалою ¹	Рівень знань
10	відмінний
8	добрий
6	задовільний
0	незадовільний

¹ Шкала розроблена на основі чинної в Україні 4-бальної шкали оцінювання знань студентів («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно») відповідно до Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах, затвердженого наказом МОН України № 161 від 02.06.1993 р., п. 3.12.2.3.

Зміст питань та завдань розраховано на письмову підготовку студента протягом двох академічних годин.

Результати екзамену оцінюються в діапазоні від 0 до 40 балів включно (табл. 3).

Таблиця 3

Критерії оцінювання під час складання екзамену

Характеристика відповіді	Максимальна кількість балів
Зміст теоретичного питання розкрито повністю і в розгорнутому вигляді	10
Правильні відповіді на тести (по 2 бали за кожну правильну відповідь тесту)	10
Повністю виконане практичне завдання з проведенням економічного аналізу та його презентація	20
УСЬОГО	40

Якщо відповіді студента оцінено менше ніж у 24 бали (до 60 %), він отримує незадовільну оцінку за результатами екзамену, а набрані за екзамен бали не враховуються в загальній підсумковій оцінці.

6.3. Рейтингова система оцінювання, національна шкала та шкала ECTS

За результатами складання екзамену (заліку) якість підсумкових знань студента оцінюється за рейтинговою системою (100 балів) та трансформується в національну 4-бальну шкалу та шкалу ECTS (табл. 4).

Таблиця 4

**Перерахунок рейтингових показників нормованої 100-бальної
університетської шкали оцінювання в національну 4-бальну шкалу
та шкалу ECTS**

За шкалою університету	За національною шкалою		За шкалою ECTS
	Екзамен	Залік	
91–100	5 (відмінно)	Зараховано	A (відмінно)
81–90	4 (добре)		B (дуже добре)
71–80			C (добре)
66–70			D (задовільно)
60–65	3 (задовільно)		E (достатньо)
30–59	2 (незадовільно)	Не зараховано	FX (незадовільно – з можливістю повторного складання)
1–29			F (незадовільно – з обов’язковим повторним курсом)

З огляду на наведене вище система ліквідації академічних заборгованостей функціонує таким чином:

Студент, який набрав за результатами поточного і підсумкового контролю від **30 до 59 балів**, після належної підготовки має право повторного складання іспиту.

Студент, який набрав за результатами поточного і підсумкового контролю **до 30 балів**, тобто менше ніж 50 % кількості балів, достатніх для отримання задовільної оцінки, зобов’язаний пройти повторний курс вивчення дисципліни перед повторним складанням іспиту.

6.4. Ректорський контроль: порядок його проведення

Для проведення ректорського контролю видається наказ, згідно з яким на кожному факультеті призначаються комісії в кількості 5 осіб: голова комісії – декан факультету, заступник голови – заступник декана, члени – завідувачі кафедр, доценти, старші викладачі.

Голови комісій складають графіки проведення контрольних робіт таким чином, що кожна група перевіряється з однієї дисципліни з кожного блоку навчального плану. Графік проведення ККР затверджується Президентом як додаток до наказу про проведення ректорського контролю. Один примірник графіка подається у відділ з навчальної роботи.

Кафедри розробляють ККР з усіх дисциплін, які викладаються кафедрою на I–IV курсах бакалаврату.

ККР виконують студенти I–IV курсів бакалаврату за винятком хворих, факт хвороби яких підтверджений документально.

На проведення контрольної роботи відводиться 2 (дві) академічні години в розкладі, зазвичай за рахунок практичних, лабораторних занять чи семінарів.

Контрольну роботу проводить викладач-екзаменатор, що читає дисципліну, з якої проводиться контроль, або викладач, який веде з неї практичні, лабораторні, семінарські заняття.

До початку проведення контрольної роботи деканати повинні подати викладачеві, який проводить контрольну роботу, два примірники відомості навчальної групи, яка перевіряється. У відомості мають бути проставлені оцінки, що їх отримали студенти на попередній сесії з цієї дисципліни. Відомість підписується деканом.

Викладач роздає студентам контрольні роботи та чисті проштамповані аркуші паперу. Номер контрольної роботи фіксується у відомості з ККР. На першому аркуші в правому верхньому кутку студент записує назву факультету, прізвище й ініціали та номер контрольної роботи, який проставляється на кожному аркуші.

В аудиторії під час виконання контрольної роботи окрім викладача, який проводить її, можуть перебувати члени комісії. Викладачеві дозволяється давати студентам роз'яснення тільки щодо формулювання питань та умов завдань.

Під час виконання контрольної роботи студентам дозволяється користуватися калькуляторами, довідковою літературою, обладнанням, приладами, комп'ютерними програмами та іншим, перелік чого був обумовлений під час затвердження змісту контрольних робіт.

Після проведення контрольної роботи викладач збирає контрольні завдання та аркуші з відповідями, перевіряє наявність усіх необхідних записів.

Викладач та члени комісії перевіряють контрольні роботи. Оцінка за контрольну роботу виставляється відповідно до розроблених та затверджених

кафедрою критеріїв. Оцінки за ККР виставляються у відомості за п'ятибальною шкалою. Студентам, які були відсутні на контрольній роботі з неповажних причин, виставляється оцінка «незадовільно».

Відомості ККР підписують усі члени комісії, які проводили контрольну роботу.

На засіданні кафедри здійснюється аналіз та узагальнення результатів проведення ККР. Один примірник відомості залишається на кафедрі, інший подається до відділу з навчальної роботи на другий день після проведення ККР. Узагальнені результати проведення ККР подаються до навчального відділу в двотижневий термін.

Комплексні контрольні роботи зберігаються на кафедрі протягом двох років.

За результатами аналізу проведення ККР виявляються найхарактерніші помилки та недоліки в підготовці студентів, їхні причини, намічаються заходи з їхнього усунення.

ЛІТЕРАТУРА

Основна література

1. Зварич О. В. Податкові надходження: методологія прогнозування : монографія / О. В. Зварич. – К. : Київський нац. торг.-екон. ун-т, 2013. – 444 с.
2. Лук'яненко І. Г. Системне моделювання показників бюджетної системи: принципи та інструменти : монографія / І. Г. Лук'яненко. – К. : ВД «КМ академія», 2004. – 542 с.
3. Прогнозування основних макроекономічних показників на короткостроковий період: методичні рекомендації : [колективна монографія] / під ред. Б. М. Данилишина. – К. : РВПС України НАН України, 2010. – 204 с.
4. Макконнел К. Р. Экономикс: принципы, проблемы и политика / К. Р. Макконнел, С. Л. Брю. – пер. с 14 англ. изд. – М. : ИНФРА-М, 2003. – 972 с.

Законодавча та нормативна база

1. Конституція України
2. Бюджетний кодекс України
3. Кодекс України «Про надра»
4. Земельний кодекс України
5. Митний кодекс України
6. Податковий кодекс України
7. Закон України від 06.12.1991 № 1933 «Про оборону»
8. Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII «Про вищу освіту»
9. Постанова Верховної Ради України від 13.05.2011 № 3358-VI «Про Основні напрями бюджетної політики на 2012 рік»
10. Постанова Кабінету Міністрів України від 31 серпня 2011 р. № 907 «Про схвалення Прогнозу економічного і соціального розвитку України на 2012 рік та основних макропоказників економічного і соціального розвитку України на 2013 і 2014 роки»
11. Постанова Кабінету Міністрів України від 18 серпня 2010 р. № 1695-р «Про схвалення Концепції Державної цільової програми підтримки соціально-економічного розвитку малих міст на 2011–2015 роки»
12. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 серпня 2013 р. № 774-р «Про схвалення Стратегії розвитку системи управління державними фінансами»
13. Наказ Міністерства фінансів України, Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України, Державної податкової адміністрації України та Державної митної служби України від 31.08.2004 № 545/315/502/637 «Про затвердження методики прогнозування надходжень податку на додану вартість»
14. Наказ Міністерства фінансів України від 24.12.2010 № 1646 «Про методики прогнозування показників надходжень до бюджету»
15. Наказ Міністерства фінансів України від 14.01.2011 № 11 «Про бюджетну класифікацію»

16. Наказ Міністерства фінансів України від 26.08.2014 № 836 «Запровадження програмно-цільового методу складання та виконання місцевих бюджетів»
17. Наказ Міністерства фінансів України від 22.11.2011 № 1480 «Про затвердження методики прогнозування надходжень ввізного та вивізного мита»
18. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні»

Періодичні видання

Газети: «Урядовий кур'єр», «Голос України», «Бізнес», «Бізнес-Інформ», «Дзеркало тижня», «Інвестиційна газета» та ін.

Додаткова література

1. Колодко Г. В. Глобалізація, трансформація, кризис – что дальше? : [перевод] / Гжегож В. Колодко ; ввод. глава Р. С. Гринберга. – М. : Магістр, 2011. – 173 с.
2. Бюджетна система України та Євросоюзу : монографія / С. О. Булгакова, О. І. Барановський, Г. В. Кучер та ін. ; за заг. ред. А. А. Мазаракі. – К. : КНТЕУ, 2010. – 409 с.
3. Економічний аналіз у діяльності органів державної податкової служби : навч. посібник для слухачів проф. прогр. підвищення кваліфікації за дистанц. формою навчання / упоряд. М. С. Лаба, В. П. Давидова ; ДПА України. – К. : ІВЦ ДПА України, 2010. – 276 с. – (Б-ка журн. «Вісн. Податкової служби України»).
4. Луніна І. О. Державні фінанси та реформування міжбюджетних відносин : монографія / І. О. Луніна. – К. : Наукова думка, 2006. – 432 с.
5. Пашко П. В. Митна безпека (теорія, методологія та практичні рекомендації) : монографія / П. В. Пашко. – Львів : ІРД НАН України, 2009. – 628 с.
6. Солдатенко О. В. Правове регулювання видатків на охорону здоров'я в Україні та державах Центральної Європи : монографія / О. В. Солдатенко. – К. : Алерта, 2010. – 278 с.
7. Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2013 році : Щорічне послання Президента України до Верховної Ради України. – К. : НІСД, 2013. – 576 с.
8. Богдан Т. П. Квазіфіскальні операції та їх роль у формуванні бюджетного дефіциту / Т. П. Богдан // Фінанси України. – 2011. – № 9. – С. 3–17.
9. Фінанси : підручник / за ред. С. І. Юрія, В. М. Федосова. – К. : Знання, 2008. – 611 с.
10. Стігліц Дж. Е. Економіка державного сектора / Джозеф Е. Стігліц ; пер. з англ. А. Олійник, Р. Скільський. – К. : Основи, 1998. – 854 с.
11. Стігліц Дж. Глобалізація та її тягар / Джозеф Стігліц ; пер. з англ. – К. : ВД «КМ академія», 2003. – 252 с.
12. Удосконалення оподаткування прибутку підприємств в Україні / Т. І. Сфименко, Л. Г. Ловінська, Є. В. Калюга та ін. ; за заг. ред. Т. І. Єфименко. – К. : ДННУ «Академія фінансового управління», 2013. – 526 с.

13. Sims C. Macroeconomics and Reality / C. Sims // *Econometrica*. – 1980. – Vol. 48, No. 1. – P. 1–48.
14. Shneider F. Shadow Economies all over the World [Electronic resource] / F. Shneider, A. Buehn, C. Montenegro. – 2010. – Mode of access: http://lsfiwi.wiso.uni-potsdam.de/projecte/schattenwirtschaft/Working%20Group%207/03%20Buehn_Shneider_Shadow_Economie_potsdam2010.pdf. – Title from the screen.
15. Korotaev A. A Spectral Analysis of World GDP Dynamics: Kondratieff Waves, Kuznets Swings, Juglar and Kitchin Cycles in Global Economic Development, and the 2008–2009 Economic Crisis / A. Korotaev, S. Tsirel // *Structure and Dynamics*. – 2010. – Vol. 4 (1). – P. 3–57.
16. The Global Competitiveness Report 2010–2011 / Edited by Schwab K. ; World Economic Forum. – Geneva, 2010. – 516 p.

ДОДАТКИ

Додаток А

ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ЕКЗАМЕНУ

1. Які перші реформи Ви проведете і за який період, якщо Вас оберуть Президентом України?
2. Які перші реформи Ви проведете і за який період, якщо Ви станете Прем'єр-міністром України?
3. Кризи в Україні та світі. Шляхи виходу з них.
4. Децентралізація місцевих бюджетів.
5. Переваги для України після підписання асоціації з ЄС.
6. Реформи-2020 в Україні: кількість і якість.
7. Енергетична незалежність України. Шляхи її вирішення.
8. Як державний борг впливає на економічну безпеку країни? Види державного боргу.
9. Внутрішні чинники, що впливають на прогнозування доходів бюджету.
10. Зовнішні чинники, що впливають на прогнозування доходів бюджету.
11. МВФ: функції, дата заснування, країни-учасники; як сформовано його капітал. Борг України перед МВФ.
12. Роль Основних напрямів бюджетної політики в бюджетному процесі. Бюджетна резолюція та бюджетна декларація.
13. Дайте визначення терміна «прогнозування».
14. Об'єкт і суб'єкт соціально-економічного і бюджетного прогнозування.
15. Роль прогнозування і планування дохідної частини бюджету в бюджетному механізмі та його об'єктивність.
16. За якими ознаками класифікують прогнози? Інтуїтивні та формалізовані методи прогнозування.
17. Середньострокове прогнозування в Україні.
18. Дайте визначення понять «індикативний план», «індикативний бюджет».
19. Чинники, що ускладнюють прогнозування доходів бюджету.
20. Економетричні моделі, що застосовуються при прогнозуванні доходів бюджету в Україні та інших країнах.
21. З яких джерел формується бюджет Пенсійного фонду і за якими напрямками використовуються кошти?
22. Які фінансові органи і фінансові інституції здійснюють управління фінансами в Україні?
23. Яку роль відіграють фінанси в економічній системі?
24. Що є основою бюджетного процесу?
25. Розкрийте сутність державних цільових фондів та охарактеризуйте їх види.
26. Вплив державного боргу на фінансову безпеку держави. Управління державним боргом.
27. Яку роль відіграє НБУ і комерційні банки в управлінні фінансами?

28. Які існують міжнародні фінансові організації і міжнародні фінансові інституції? Їхня роль у фінансовій системі України.
29. Що являють собою державні доходи і державні видатки?
30. Охарактеризуйте методи оцінки ВВП.
31. Платіжний баланс і його вплив на економіку України.
32. Припущення та ризики соціально-економічного прогнозу країни.

**ПИТАННЯ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ ПОТОЧНИХ
ТА ЕКЗАМЕНАЦІЙНИХ ТЕСТІВ**

1. Що таке бюджет?
2. З чого складаються бюджети місцевого самоврядування?
3. Бюджетна класифікація – це...
4. Чинний Бюджетний кодекс був прийнятий Верховною Радою...
5. Скільки статей містить Бюджетний кодекс?
6. Скільки розділів містить Бюджетний кодекс?
7. Дефіцит бюджету – це...
8. Квazіфіскальні операції – це...
9. Міжбюджетні трансферти – це...
10. Що таке профіцит бюджету?
11. Місцеві бюджети – це...
12. Паспорт бюджетної програми – це...
13. Програмно-цільовий метод у бюджетному процесі – це...
14. Розпис бюджету – це...
15. Субвенції – це...
16. Дотація вирівнювання – це...
17. Уперше в незалежній Україні Бюджетний кодекс був прийнятий...
18. Власні надходження бюджетних установ – це...
19. Гарантований державою борг – це...
20. Головні розпорядники бюджетних коштів – це...
21. У якому Бюджетному кодексі було більше статей?
22. Коефіцієнт вирівнювання – це...
23. Бюджетне асигнування – це...
24. Бюджетне зобов'язання – це...
25. Бюджетне призначення – це...
26. Бюджетний період для всіх бюджетів, що складають бюджетну систему України, становить...
27. Особливими обставинами, за яких Державний бюджет України може бути затверджено на інший бюджетний період, ніж один календарний рік, є...
28. Бюджетне законодавство складається з...
29. Що визначається виключно законом про Державний бюджет України?
30. Метою створення Міжнародного валютного фонду було...
31. Бюджетна система України складається з...
32. Місцевими бюджетами є...
33. Бюджетами місцевого самоврядування є...
34. Зведений бюджет України включає...
35. Зведений бюджет області включає...
36. Зведений бюджет району включає...
37. Бюджетна система України ґрунтується на таких принципах...
38. Принцип обґрунтованості означає...

39. У якій частині державного бюджету держава несе відповідальність за бюджети органів місцевого самоврядування?
40. Які є види бюджетної класифікації видатків і кредитування бюджету?
41. Що таке трансферти?
42. Доходи бюджету класифікуються за такими розділами...
43. Видатки та кредитування бюджету класифікуються за...
44. Яка класифікація містить перелік головних розпорядників бюджетних коштів?
45. Кількість і види підгруп, які виділяють у складі першої групи власних надходжень бюджетних установ.
46. Кількість і види підгруп, які виділяють у складі другої групи власних надходжень бюджетних установ.
47. Єдиний соціальний внесок замінив...
48. У якому розмірі встановлюється оборотний залишок бюджетних коштів?
49. Яким документом затверджується оборотний залишок бюджетних коштів?
50. З якою метою затверджується оборотний залишок бюджетних коштів?
51. Джерелами фінансування бюджету є...
52. Вільний залишок бюджетних коштів – це...
53. За яких умов допускається збільшення обсягу джерел фінансування певного типу з одночасним зменшенням обсягу джерел фінансування іншого типу?
54. Який орган приймає рішення про збільшення обсягу джерел фінансування певного типу з одночасним зменшенням обсягу джерел фінансування іншого типу?
55. Кому належить право на здійснення державних внутрішніх та зовнішніх запозичень?
56. Який орган визначає умови здійснення державних запозичень?
57. Який термін позовної давності простроченої заборгованості суб'єкта господарювання перед державою за кредитом (позикою), залученим державою або під державну (місцеву) гарантію?
58. Яку частку номінального обсягу валового внутрішнього продукту України не може перевищувати загальний обсяг державного боргу та гарантованого державою боргу?
59. Яку частку середньорічного індикативного прогнозного обсягу надходжень бюджету розвитку не може перевищувати загальний обсяг місцевого боргу та гарантованого АР Крим чи територіальною громадою міста боргу?
60. Стадіями бюджетного процесу визнаються...
61. Особливими складовими програмно-цільового методу в бюджетному процесі є...
62. Якими документами мають підтверджуватися результативні показники бюджетної програми?
63. Протягом якого періоду з дня набрання чинності законом про Державний бюджет України затверджуються Порядки використання коштів державного бюджету?
64. Протягом якого періоду з дня набрання чинності законом про Державний бюджет України затверджується паспорт бюджетної програми?

65. Середньостроковий прогноз складається на...
66. Які індикативні прогнозні макропоказники економічного і соціального розвитку України включає Прогноз Державного бюджету України на наступні за плановим два бюджетні періоди?
67. За якими видами бюджетів подається Прогноз Державного бюджету України на наступні за плановим два бюджетні періоди?
68. У який термін подається до Верховної Ради України Прогноз Державного бюджету України на наступні за плановим два бюджетні періоди?
69. Яким документом встановлюються бюджетні призначення?
70. Хто здійснює перерозподіл видатків державного бюджету на централізовані заходи між адміністративно-територіальними одиницями?
71. Резервний фонд бюджету не може перевищувати...
72. Хто приймає рішення про виділення коштів з резервного фонду державного бюджету?
73. Хто приймає рішення про виділення коштів з резервного фонду місцевого бюджету?
74. Державний фонд регіонального розвитку передбачається в обсязі...
75. Контроль за використанням коштів Державного бюджету України здійснюють...
76. Внутрішній контроль – це...
77. Внутрішній аудит – це...
78. Хто визначає основні засади здійснення внутрішнього контролю і внутрішнього аудиту?
79. Коли набирають чинності закони України, які впливають на показники бюджету та які приймаються після 15 липня року, що передувє плановому?
80. У які терміни кожен законопроект, внесений до Верховної Ради України, направляється до Кабінету Міністрів України?
81. У який строк з дня отримання законопроекту Кабінет Міністрів України подає до Комітету Верховної Ради України з питань бюджету експертний висновок?
82. Яка стаття Бюджетного кодексу визначає склад доходів загального фонду Державного бюджету?
83. Яка стаття Бюджетного кодексу визначає джерела формування загального і спеціального фонду Державного бюджету в частині кредитування?
84. Проект Основних напрямів бюджетної політики на наступний бюджетний період розробляється відповідно до...
85. У який строк проект Основних напрямів бюджетної політики на наступний бюджетний період подається на розгляд до Кабінету Міністрів України?
86. Кому Національний банк України подає прогнозні монетарні показники на наступний рік?
87. Інформацію про розрахунок частини прогнозованого прибутку до розподілу поточного року, яка підлягатиме перерахуванню до державного бюджету, Національний банк України подає Кабінету Міністрів України...
88. Інформацію про розрахунок частини прогнозованого прибутку до розподілу наступного року, яка підлягатиме перерахуванню до державного бюджету, Національний банк України подає Кабінету Міністрів України...

89. Кабінет Міністрів України розглядає та схвалює проект Основних напрямів бюджетної політики на наступний бюджетний період...
90. Який документ регламентує розгляд проекту Основних напрямів бюджетної політики на наступний бюджетний період у Верховній Раді України?
91. Інструкції з підготовки бюджетних запитів можуть запроваджувати обмеження...
92. Хто забезпечує складання бюджетних запитів?
93. Кому Кабмін подає проект закону про Державний бюджет України в частині статей, пов'язаних із забезпеченням національної безпеки та оборони України?
94. Хто здійснює контроль за проведенням тасмних видатків?
95. Хто розглядає звіти про проведені тасмні видатки?
96. Який центральний орган виконавчої влади забезпечує формування державної бюджетної політики?
97. Перший розділ проекту Основних напрямів бюджетної політики містить положення щодо...
98. Другий розділ проекту Основних напрямів бюджетної політики містить положення щодо...
99. Третій розділ проекту Основних напрямів бюджетної політики містить положення щодо...
100. Четвертий розділ проекту Основних напрямів бюджетної політики містить положення щодо...
101. П'ятий розділ проекту Основних напрямів бюджетної політики містить положення щодо...
102. Шостий розділ проекту Основних напрямів бюджетної політики містить положення щодо...
103. Якщо з головними розпорядниками бюджетних коштів не досягнуто узгодження, то який документ додається до проекту закону про Держбюджет?
104. Яка стаття Бюджетного кодексу містить структуру пояснювальної записки до проекту закону про Державний бюджет України?
105. Якщо до початку нового бюджетного періоду не набрав чинності закон про Держбюджет України, Кабінет Міністрів України має право здійснювати щомісячні витрати в розмірі...
106. У якому розмірі здійснюються державні запозичення та державні гарантії, якщо до початку нового бюджетного періоду не набрав чинності закон про Держбюджет України?
107. У якому банку відкрито єдиний казначейський рахунок для обслуговування бюджетних коштів?
108. У якому випадку Державне казначейство має право залучати на поворотній основі кошти єдиного казначейського рахунку?
109. Обсяги тимчасових касових розривів місцевих бюджетів, пов'язаних із забезпеченням захищених видатків загального фонду, в обов'язковому порядку покриваються...
110. Обсяги тимчасових касових розривів Пенсійного фонду України, пов'язані з виплатою пенсій, в обов'язковому порядку покриваються...

111. У який строк затверджується розпис Державного бюджету України?
112. Хто затверджує розпис Державного бюджету України?
113. Куди передається примірник затвердженого розпису Державного бюджету України?
114. Який орган забезпечує відповідність розпису Державного бюджету України встановленим бюджетним призначенням?
115. Який орган забезпечує відповідність розподілу бюджетних асигнувань головним розпорядникам бюджетних коштів за загальним фондом державного бюджету за визначеним розписом періодами року?
116. Який орган виконавчої влади здійснює прогнозування та аналіз доходів бюджету?
117. Який орган виконавчої влади веде бухгалтерський облік усіх надходжень Державного бюджету України?
118. Який орган виконавчої влади здійснює повернення коштів, помилково або надміру зарахованих до бюджету?
119. Які органи виконавчої влади забезпечують своєчасне та в повному обсязі надходження до державного бюджету податків і зборів (обов'язкових платежів) та інших доходів?
120. Які органи виконавчої влади координують діяльність органів стягнення для виконання визначених для території показників доходів бюджету?

**ТЕМИ НАУКОВИХ ДОПОВІДЕЙ, ЕСЕ ТА ПРЕЗЕНТАЦІЙ,
У Т. Ч. ЗА ІНДИВІДУАЛЬНИМИ ЗАВДАННЯМИ**

1. Прогнозування основних макроекономічних показників на коротко- і середньостроковий період.
2. Прогнозування податку на прибуток підприємств.
3. Прогнозування податку з доходів фізичних осіб.
4. Прогнозування податку на додану вартість.
5. Прогнозування акцизного податку.
6. Прогнозування ресурсних податків.
7. Прогнозування податків і зборів спеціального призначення.
8. Прогнозування неподаткових платежів.
9. Прогнозування податків і зборів на міжнародну торгівлю.
10. Прогнозування податків і зборів до місцевого бюджету. Децентралізація місцевих бюджетів.
11. Прогнозування видатків до місцевого бюджету та міжбюджетних трансфертів.
12. Прогнозування видатків на загальнодержавні функції.
13. Прогнозування видатків на оборону. Видатки резервного фонду.
14. Прогнозування видатків на громадський порядок, безпеку та судову гілку влади.
15. Прогнозування видатків на економічну діяльність.
16. Прогнозування видатків на охорону навколишнього природного середовища.
17. Прогнозування видатків на освіту і науку.
18. Прогнозування видатків на духовний розвиток.
19. Прогнозування видатків на охорону здоров'я та фізичний розвиток.
20. Прогнозування видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення.
21. Державний кредит. Державний борг.
22. Дорожня карта бюджетного процесу.
23. Ставки податків за кілька років.
24. Формування проекту Закону України про Державний бюджет для подання його до Верховної Ради.

МЕТОДИКА АКТИВІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ

Активізація процесу навчання забезпечується, насамперед, впровадженням у навчальний процес новаторських ідей.

Викладач – автор процесу навчання.

Співпраця – принцип відносин зі студентами.

Навчання без примусу. Ідея опорних сигналів. Ідея вільного вибору. Ідея випередження. Ідея великих блоків. Ідея самоаналізу тощо.

Створення інтелектуального фону навчальної аудиторії. Особистий підхід до студента. Повага до особистості студента.

Рівень навчально-пізнавальної діяльності студентів під час вивчення дисципліни безпосередньо залежить від застосування сучасних навчальних технологій, з яких обов'язковими є: проблемні лекції, міні-лекції, лекції-дискусії, лекції-діалоги, візуальні лекції, лекції-прес-конференції, лекції-інтерв'ю; семінарські заняття – дискусії, аудиторні конференції, семінари – колективні читання (для молодших курсів), семінари – вирішення проблемних питань, семінари – заняття на виробництві, семінари – «мозкові атаки», «потоки ідей», «рольові ігри» тощо.

Проведення лекційних занять відбувається на засадах: науковості, зв'язку теорії з практикою, логічності, доступності лекційного матеріалу, систематичності його викладення, наочності, ретельного відбору питань, що вносяться у план лекції.

Найпоширенішими видами лекцій, які сприяють активізації навчального процесу студентів, є проблемні лекції. *Проблемні лекції* ґрунтуються на обговоренні двох-трьох проблемних питань, які є найсуттєвішими у цій темі або викликають найбільше дискусій серед науковців. Увага студентів на такій лекції концентрується на матеріалі, який не знайшов відображення в загальних навчальних джерелах, а підготовлений з використанням монографічних робіт та інших наукових праць. Цей матеріал повинен відображати найсучасніші досягнення правової науки, практики, законодавчої техніки тощо, а також містити відомості історичного та порівняльного характеру. Ефективним буде використання лектором ілюстративного матеріалу, схем, таблиць тощо.

Спосіб ведення лекції передбачає постановку проблемного питання, його аналіз, порівняння існуючих у науці поглядів на проблему, формування напрямів її вирішення. Проблемні питання (ситуації) у такій лекції подаються викладачем послідовно та вирішуються в процесі спільної діяльності викладача і студентів, з максимальною самостійністю останніх під спрямовуючим керівництвом викладача. Лектор також ставить перед студентами проблемні питання для самостійного розв'язання, яке вони повинні здійснити за схемою (методикою), застосовану під час проведення лекції.

Таким чином стимулюється активне мислення студентів, опрацювання ними наукових джерел у пошуках правильної відповіді.

Міні-лекція як засіб активізації навчальної діяльності студентів є особливим видом заняття, на якому навчальний матеріал подається студентам схематично, характеризується ємністю та складністю логічної побудови. Зазвичай міні-лекція виступає складовою лекції, на якій розкриваються проблемні теми. Під час проведення міні-лекцій студентам наочно подається алгоритм розкриття питань, що входять до блоку, значну частину з яких потрібно опрацювати самостійно.

Лекція-дискусія – це лекція, заснована на взаємодоповненнях. Такі лекції проводяться за темами, що перебувають на межі міжгалузевих знань, або за новими темами, які складно об'єднати в єдине ціле.

Лекція-діалог викладається у формі захисту поглядів різних учених і практиків. Проблемні питання обумовлюються зазвичай заздалегідь, однак можливі імпровізації.

Візуальна лекція ґрунтується на широкому використанні наочних засобів. Основний навчальний матеріал подається у вигляді схем, графіків, слайдів, відеофільмів тощо. Рекомендується використовувати за дві академічні години не більше десяти схем, таблиць. Наочність посилює активність мислення та сприяє запам'ятовуванню матеріалу.

Лекція-прес-конференція призначена для з'ясування побажань студентів з питань поглиблення та розширення знань з дисципліни чи її розділу та роз'яснення цих питань у процесі проведення лекції. У таких випадках студентам заздалегідь повідомляється тема лекції та ставиться завдання письмово підготувати відповіді на питання, на яких викладач має зупинитися детальніше. На лекції викладач ознайомлюється з питаннями, а потім висвітлює матеріал з акцентом на поставлених студентами запитаннях.

Під час зазначених лекцій викладачам-лекторам *не рекомендується* проводити заходи щодо контролю знань студентів.

На семінарських заняттях використовуються найрізноманітніші засоби активізації процесу навчання, які викладач визначає залежно від виду семінарського заняття.

Робота в малих групах: викладач поділяє академічну групу на невеликі групи (5–6 студентів), кожна з яких отримує окреме завдання. Завдання можуть бути самостійними аналогічними або ж частиною єдиного складного завдання. Рекомендується вирішувати у такий спосіб завдання практичного характеру. Після обговорення (10–15 хвилин) від кожної групи виступає представник, який доповідає аудиторії про результати вирішення завдання малою групою. Вирішення загальної проблеми (питання) може залежати від вирішення завдань кожної групи, що також сприятиме зростанню зацікавленості студентів.

Семінари-дискусії: на розгляд студентів пропонується питання проблемного характеру, яке спричиняє різноманітні (суперечливі) тлумачення

в академічній групі. Викладач організує активний, спрямований на з'ясування проблеми обмін думками. Викладач сприяє розвитку дискусії в аудиторії: ознайомлює студентів з проблемою, існуючими в науці поглядами, порушує проблемні питання, визначає експертів; ставить запитання студентам, які виступають, наполягає на належній аргументації думок та обґрунтуванні висновків, робить дискусійні зауваження. Позитивний ефект може мати також організація дискусії з розподіленням ролей. Під час дискусії викладачеві рекомендується утримуватися від виступів, висловлення власного погляду на проблему та оцінок висловлювань студентів. Після закінчення дискусії викладач підбиває підсумки за допомогою аудиторії (студентів) та формулює висновки.

Кейс-метод семінарського заняття рекомендується використовувати при розгляді тем практичного значення, що сприятиме наближенню до реальної практичної діяльності та формуванню у студентів професійних навичок. За загальним правилом включає кілька етапів: введення (підготовка та роздача студентам матеріалів; з'ясування рівня оволодіння матеріалами, визначення цілей заняття); поділ аудиторії на групи (не обов'язково); робота над практичним завданням; презентація рішень; аналіз ситуації та її розв'язання з викладачем; оцінювання роботи студентів.

Формами активізації навчальної діяльності студентів є також *рольові та дидактичні ігри*. Під час гри студенти залучаються до інсценізації певної життєвої ситуації в ролі учасників подій. Кожен із них повинен захистити свою правову позицію з належною аргументацією. Інша частина аудиторії виступає в ролі експертів, які оцінюють ситуацію, дають їй юридичну оцінку, оцінюють поведінку учасників та їхню аргументацію. Процес підготовки до проведення заняття є тривалим та включає такі етапи: розробка викладачем сценарію гри; ознайомлення студентів зі сценарієм; визначення цілей заняття; з'ясування переліку нормативно-правових актів, на підставі яких буде вирішуватися ситуація; коротке пояснення студентам фабули (проблеми, ситуації); роз'яснення особливостей правового статусу кожного з учасників гри; розподіл ролей; призначення експертів; безпосередня реалізація сценарію («програвання» ситуації); виступи експертів; підбиття підсумків викладачем; аналіз викладачем діяльності студентів та висновків експертів.

Рекомендується під час проведення рольової гри чітко дотримуватися розробленого сценарію.

Викладач, підбиваючи підсумки, звертає увагу на повноту досягнення поставлених цілей, на недоліки та позитивні здобутки, висловлює свою думку щодо можливості активізації ділової гри, підвищення її результативності.

Застосування інших видів семінарських занять: обговорення письмових рефератів, запитань і відповідей, колективних читань, конференцій, «мозкових атак» тощо – зумовлено вимогами цілеспрямованості, планування, конструктивного аналізу, взаємодії, активного стилю, створення дискусії тощо.

Навчальне видання

Основи прогнозування та планування бюджету

Навчально-методичний посібник

Укладач:

Зварич Ольга Володимирівна

Редагування Наталя Мінько

Верстка Андрій Шмаркатюк

Друк Олена Головіна

Підписано до друку 30.04.2015.

60 x 84 1/16. Гарнітура Times New Roman.

Папір офсетний № 1. Друк офсетний. Ум. друк. арк. 4,3

Наклад 100 прим.

Друк:

Редакційно-видавничий відділ НаУКМА

вул. Г. Сковороди, 2, Київ, 04655,

тел.: (044) 425-69-74

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру видавців,
виготівників і розповсюджувачів книжкової продукції
серія ДК № 3631 від 23.11.2009 р.